

Gos Mon Endi Eipru Wumb Kin Kindim

Gos Eim Ek Ka Nipi Eim Nge Kingam Ngang Kin Sinim Kin Tor Kindim

1 ¹Kumb ok, Gos eim oł kanim kanim pei ni, ek kunum kunum pei nipi kin, sinim Jura wumb kin, sinim nge kupenjpin noł kin nirim. Ek ei, Gos nge epi ekii se tonu omba piik nik tor kindimmin wumb kin, nipi ngurum. Ngang kin, sinim kin ngunjung. ²Ba akip kunum poru nimba kunum ei, Gos eim kingam Jiisas kin, ek ka nipi, sinim kin ngurum. Pe Gos eim nge kingam mondpu kin, epi kanim kanim pei sipi kin, eim nge epi tep erpi mułmba. Ei eim Gos kin ouni molkuł kin, mei nin, epi kanim kanim pei erkił. ³Jiisas nga eim Gos nge tiłang owundu nge, min men andan topu kin, nga Gos nge oł kun ka mołum mił, oł ei min men mił andan tonum. Nga Gos eim nge noman dinga nge ek ełe, epi kanim kanim pei eririm ei, ambił gii nipi tonu embiłim. Ekii se, eim wumb nge oł kis enjing oł ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi poru nim kin, kaplı eim tonu epin konu ełe, Gos nge eim angip tundung dinga ełe, kun mołum. Gos eim nge noman dinga ełe, tep ełim konu ełe kin, ouni mołum.

Gos Eim Nge Kingam Ei Owundu Mołpu Kin, Nga Enjel Ombu Ngonum

⁴Nga Gos eim nge kingam Jiisas eim Owundu mendpił, mołpu kin, eim enjel ombu ngonum. Nga Jiisas nge embe ei am Owundu mendpił tonu pupu kin, enjel nge embe ei to mani kindnim. Nga Jiisas nge embe ka wii mendpił. ⁵Yi mił, Gos eim enjel kin ek endi nipi, ngunerim mon,

“Nam nge kingam. Akip, na nim nge arnim mił mułmbii.”

Nga Gos ek yi mił endi nipi kin, enjel ngunerim mon ku.

“Na eim nge arim mułmbii. Nga eim nam nge kingam mułmba.”

⁶Nga kunum ełe, Gos eim nge kingam kumna ei, ya mani mei ełe kindim kin, eim ek yi nim ku.

“Nga na Gos nge enjel pei eim kin men tok erngii.”

⁷Ba ei Gos eim enjel kin ek yi nirim,

“Na Gos na nge enjel ei er kindip kin, konu pop mił tonu om. Nga na nge kongun wumb ombu er kindip kin, dup anmbił mił mulnjung.”

⁸Ba nga eim kingam kin Gos eim ek nga yi nim,

“Gos nim nge king peł konu owundu ełe, kunum kunum mulnjii. Na nim oł kun ka ełin oł ei kin, nim nge king peł konu ełe nim wumb tep ka mulnjii. ⁹Nim oł kun ka oł ei kin, ka piikin kin, noman ngołun. Nga nim wumb lo ek to kindilim oł ei, nim noman enanim mon mendpił. Yi mił erang, na nim nge Gos nim kin kopung bein top kindind. Kindamb kin, nim wu owundu to kindamb kin, nim ka piikın. Nga nim angnim noł ei, ka piik, yi mił enerngii mon.”

¹⁰Eim nga ek yi nim ku,

“Nim kumb ok mendpił, nim Owundu molkun kin, mei ełe eririn. Nga nim nge angıł ełe kupu muł ei eririn ku. ¹¹Nga muł mei ei kunum kunum mulerngıł mon; ba nim kunum kunum mulnjii. Nga muł mei ouni, kon alap ok nge mił, tonu omba. ¹²Nga wumb endi konduk oknge ambıpi, mikim makim erpi, si kindmin. Si kindpi kin konduk eipi endi konj kindim ei yi mił, nim muł mei ak tokun kin, yi enjii. Ba ni ninim kunum kunum mołun mił, yi minj molkun kin, nim oł eipi mił enenjii mon. Nga nim nge kung pani ei, poru ninermba mon!”

¹³Nga Gos eim ek endi nga nipi eim nge enjel endi kin ngunerim mon; ba eim nge kingam kin yi nirim.

“Nim ya na moł konu ełe, angıł tunding dinga ełe mulnjii. Molkun kin, na nim nge opu orung wumb ei eramb kin, nim nge simb ełe, peł epi mił mandring mundmbii.”

¹⁴Enjel ei nipe mił mołmun? Ei en enim owundu mił molałmin mon; ba en enim Gos nge gui mił molk kin, en enim Gos nge kongun erik. Yi erangin kin, eim kindang ok, wumb nii endi, en enim Gos sipi orung simba nge wumb, paki tungii nge onjung.

Gos Wumb Sipi Orung Simba Ei Epi Owundu

2 ¹Ei yi mił peng kin, sinim Gos nge ek ka keimi ei, Jiisas nirim mił, piinjpin kin, kaplı sinim nga kom sepin kin, dinga ambıł gii ni, ekii sipin er mułmun. Mon pim kin, simin noman temb nipin kin, sinim Gos ek ka ei si kindpin punmun. ²Yi mił kumb ok, enjel pei Gos nge ek ka ei kun ni tor kindik ei, keimi andan tok, enjing kin, kaplı wumb nii endi, lo ek ekii sinarik kin, Gos ek ei piinarik enjing kin, Gos eim wumb ei kin kumep kis ei kun ngum. ³Ngopu kin, sinim nimbił oł erpin kin, Gos nge kumep kis ei sinermin ei, nga sinim eim kin sipi orung simba nge ninim ek ka ei, buł ngopun kin, piinenjpin kin, kaplı sinim yi ku kumep kis simin. Nga kumb se, sinim nge Owundu eim sinim sipi orung simba nge

ek ei, ni tor kindim. Pe nga, wumb en enim, eim ek ka ei piinjing wumb ei ni, ek nik tor kindik, sinim ngok ek ei keimi, pa ninmin. ⁴Nga kunum eġe endi ku, Gos eim ek ni tor kindpi kin, epi dinga kopur andan tum. Topu kin, eim oġ ka kopur ni, jep oġ kanim kanim erpi kin, to tor kindim. Nga Gos nge Gui Ka epi ka wii ngoġum epi ei, eim nge noman eġe ngum ei, sinim andan topu kin, Gos ek ka ei keimi nipi ngum.

Jiisas Sinim Sipi Orung Simba Nge Puġwu

⁵Pe nga sinim mei konu eipi eġe, ekii se tonu omba ei ninmin. Gos eim nge enjel ei er kindang molk kin, mei konu eġe, tep erngii ninerim mon; ba Gos eim kingam kin yi miġ nirim. ⁶Wumb endi eim Gos nge ek ka ok puġum miġ yi ninim,

“Wu nipe wu peng kin, Gos wu ei kin nim noman ngoġun? Min wu ei nipe wu peng kin, Gos nim wu ei kin noman to piikin kin, tep ka en? ⁷Gos nim wu eririn kunum ei, aninga kopur mani kembis erpi kin, enjel kin mandring kindrim. Nga ekii se, nim wu ei kin tiġang owundu nin, embe ambiġ tonu kindkin kin, ngokun en.

⁸Nga nim epi pei wu ei nge simb eġe mandring kindkin kin, tep ermba nge mundun.”

Keimi, Gos eim epi pei wu kin mandring kindpi kin, tep ermba nge mundum. Mondpu kin, Gos epi endi wu kin mandring kind pendpi kin, endi sinermba mon. Ba akip kunum ei, sin kinanmin ei, wu eim epi pei tep enim ei mon! ⁹Ba pe, sinim Jiisas kaninmin. Eim kunum kopur aninga, mani kembis enjel kin mandring mundang muġum. Muġang kin, Gos eim king miġ tiġang owundu nin, eim embe ambiġ tonu kindim. Nimbiġ erang eim koġpu kin, eim ngenj kumbii sim eġe, oġ yi miġ erim. Yi miġ erang, Gos eim noman ka ngopu kin, Jiisas wumb pei kin, kuġmba nge paki topu erim. ¹⁰Gos erim oġ ei, ei oġ kun ka mendpiġ. Nimbiġ erang Gos eim epi pei nge puġwu. Eim epi pei ombu, eim embe ambiġ tonu kindngii nge eririm. Gos eim noman eġe kangiġ ombu pei tu wupu kin, eim nge tiġang owundu ka wii ei ouni singii. Yi miġ erang kin, eim Jiisas ngenj kumbii sim eġe nge, Gos eim wiik turum. Topu Jiisas erang kin, sinim sipi orung simba nge kumna mendpiġ nin, oġ kun ka wii mendpiġ tonu om.

¹¹Yi miġ, Jiisas eim wumb oġ kun ka eġim wu ei kin, nga wumb en enim oġ kun ka wumb tonu onjung ei kin, Ernjing Gos ende moġum. Yi miġ erang eġe nge, Jiisas eim wumb ei, angnan noġ nimba ei, singambiġ kulerim mon. ¹²Nga Jiisas eim ek yi miġ ninim, “Na nim Gos nge embe eġe nip kin, ek ni tor kindip kin, nam angnan noġ ngumbii. Na golang ni tor kindip kin, enim wumb pei kuġou tungii konu tuk mii memb eġe, nim embe ambiġ tonu kindmbii,” pa nim. ¹³Eim nga ek yi nim, “Na nam angim noġ kin ouni Gos kin pii gii nimbii.” Eim nga ek yi nim ku, “Na ya

eŋe moŋ, Gos na ngum kangit ombu kin ouni ni moŋmun.” 14Yi miŋ erang kin, kangit ei ngenj miyem wumb miŋ moŋmun. Muŋangin kin, Jiisas eim yi miŋ ku, wumb nge ngenj miyem eŋe sipi tonu opu muŋum. Eim oŋ yi miŋ erim ei, eim kuŋmba nge erim. Erpi koŋpu kin, Seisen wumb koltmun oŋ ei nge dinga saŋim wu ei, eim to kis erpi mani kindmba. 15Nga Jiisas oŋ yi erpi kin, wumb kan ngii miŋ kunum kunum molk kin, kongun wii erik mulnjung wumb ei, eim sipi orung seng kin, wii mulnjung. Nimbiŋ erang wumb ei, en enim kuŋgii oŋ ei nge, mund mong erik mulnjung. 16Yi miŋ erang kin keimi Jiisas eim enjel ei wumb miŋ mon; ei eim paki tumbii ni pinerim mon; ba eim Eiparam nge sinim tiŋap wumb ei, paki tumbii ni piininim. 17Ei yi miŋ, Jiisas eim nge angim noŋ moŋmun ei miŋ, oŋ kanim kanim pei eŋmin ei miŋ ku, eim kin tonu omba. Wang kin, eim kapŋi, Gos kin kuŋmaŋ kaŋiŋim wu num moŋpu kin, Gos nge kongun ermba. Erpi kin, eim wumb kin kaime sipi kin, eim kongun kun ka mendpiŋ er muŋmba. Muŋang kin, eim kapŋi wumb pei nge oŋ kis ei, kil ngopu si kindmba. 18Nimbiŋ erang ei eim ngenj kumbii ei, eim kin tonu wang kin, oŋ ermba miŋ, kenmbii ni piipi erim. Yi miŋ erang kin, ngenj kumbii wumb kin tonu wang kin, oŋ ermba miŋ, kenmbii ni piipi erim ei, eim kapŋi dinga peng kin, wumb ei kin, paki topu ermba.

Jiisas Owundu Moŋpu Moses Ngonum

3 1Na nge Kraiss kin pii gii ninmin nge angnan noŋ, enim Gos epin konu eŋe, moŋpu kin en enim mundang eim nge wumb moŋmun. Enim Jiisas moŋum miŋ, pii kun erik, eim Gos nge ek se andiŋim wu nin, kuŋmaŋ kaŋiŋim wu owundu nin, enim eim kin pii gii nipin kin, eim embe ni tor kindngii. 2Jiisas ei moŋum miŋ Gos eim mondpu kin, eim nge kongun kun ka erpi kin, Gos ek nirim miŋ ei, ekii sipi, keimi eŋim. Ei yi miŋ ku, Moses eim Gos ngii eŋe ok kongun erim miŋ, eim Gos nge wumb tiŋap kin, oŋ kun keimi eŋim. 3Ba Gos eim ni piim miŋ, Jiisas eim kapŋi eim embe owundu tonu pang kin, Moses nge embe mani pum. Nimbiŋ erang wumb endi Jiisas eim ngii tekim wu ei, eim embe tonu pang kin, nga Moses sinim mei wumb mendpiŋ ngii miŋ, eim embe ei mani punum. 4Yi miŋ, ngii endeim endeim ni, wumb endi eim takiŋim; ba Gos eim epi kanim kanim pei eririm puŋwu moŋum. 5Pe nga Moses eim Gos ngii pei kongun wu moŋpu kin, kongun kun ka erim. Erpi kin, Gos nge kongun wu moŋpu kin, Gos nge epi kanim kanim ekii se ek nimba miŋ, ek ei Gos tiŋap wumb Esrel kin ni tor kindim. 6Ba Kraiss eim Gos nge kongun wu minj mon; ba eim Gos kingam moŋum ku. Moŋpu kin, eim Gos nge ngii ei tep er moŋum wu owundu ei kun ka tep eŋim. Pe nga sinim pii gii ninpin kin, ambiŋ gii dinga nipin kin, eim kin ka piipin kin, Owundu orung omba nge kui er muŋpun kin, kapŋi sinim eim nge wumb ngii miŋ eim tep er moŋum miŋ, sinim muŋmun ku.

Gos Nge Wumb Kor Kunum Singii

7-8 Yi mił erang kin, Gos nge Gui Ka ek nirim mił pii kun ermin.

“Akip kunum ei enim Gos ninim ek ei, piik enjing kin, kapli enim noman tuk ełe dinga kindnerngii mon! Ei yi mił, Esrel wumb kumb ok, na nge ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing kunum ei, mei wii sim konu ełe molk kin, na oł ermbii mił, kenmin ni enjing. Erik kunum ełe, en enim noman tuk ełe, dinga kindik enjing. ⁹Na oł ka wii kanim kanim enj mił ei, kanik kin, kung ngii engki kapli kapli opu purum. Ba nga mei wii sim konu ełe enim nge kupenjing noł ombu, na ermbii mił kenmin ni enjing. ¹⁰Yi mił erangin kin, na wumb ei kin popuł kis sip kin, nga na ek yi ninj. ‘Enim wumb ei, kunum kunum ei, enim nge noman tuk ełe, oł kis erik punjung. Puk kin na nge oł kun ka noman enerang kin, ekii sinenjing mon.’ ¹¹Pe nam popuł kis sip kin, na ek keimi dinga nip, tonu kindinj. ‘Wumb ei en enim na moł konu ełe, tuk ok na nge kor konu ka wii ełe mulerngii, mon mendpił!’ ”

¹²Na nge angnan noł, enim kan kun erik mułngii! Mon pim kin, wu endi enim mołmun konu ełe, tuk mołpu kin, eim noman tuk ełe, kis piipi kin, pii gii ei si kindpi kin, eim Gos kunum kunum mołum Gos ei kin, buł ngopu, ermba. ¹³Ba enim kapli kunum kunum enim wumb endeim endeim ni paki tołum ek ka ei, nik ngungii. Ngok kin, Gos pe akip kunum ei, akip mołum mił, yi erngii. Mon pim kin, wu endi enim tuk mołmun konu ełe mołpu kin, oł kis ek kend topu oł ei erang kin, wu endi nge noman tuk ełe, dinga kindpi ermba. ¹⁴Yi mił, sinim kumb se Krai kin pii gii ninjpin kin, kapli pe pii gii ei, ambił gii ni mołpun kin, kapli kunum poru nimba kunum ei, yi mił enjpin kin, kapli sinim Krai kin ouni ende keimi pupun mułmun.

¹⁵Ei Gos nge ek ka ei ek yi ninim,

“Akip kunum ei, enim Gos nge ek ka ei pii gii ningii. Nik kin, kapli enim noman tuk ełe ambił gii dinga ninerngii mon! Ei yi mił erang, kumb ok Esrel wumb nam ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing.”

¹⁶Wumb nii endi, Gos ek piik kin, nga buł ngok ekii sinenjing wumb ei, eim nge wumb Moses Eisip konu ełe mulnjung wumb ei, si kindik kin, tor tu wum wumb ei mendpił, oł yi mił enjing. ¹⁷Ei wumb nii endi, Gos en enim kin kung ngii engki kapli kapli pei popuł kis sim? Ei eim nge wumb oł kis enjing ełe nge, en enim kin eim popuł kis sim wumb ei, en enim konu wii sim konu ełe, mani puk kulnjung? ¹⁸Pe wumb nii endi, Gos ek dinga ni tonu mendpił kindpi kin, yi nim. Wumb ei na kor konu ka wii ełe, tuk pu mulerngii mon? Ei wumb nii endi kin ek ninim? Ei wumb kopur en enim, Gos ek to kindik, ekii sinarik enmin wumb ei kin ninim.

¹⁹Yi mił nga, sinim piinmin ei, wumb en enim Gos kor konu ka wii ełe, kaplı tuk punerngii mon. Nimbił erang wumb en enim, Gos kin pii gii ninenjing mon.

Gos Nge Wumb Ei Gos Nge Kor Ka Ei Singii

4 ¹Pe sinim kin Gos eim ek dinga keimi nipi kin, sinim eim kin konu ka ełe kor mułngii nim konu ei, pe piram sałim. Pe sinim wumb kopur mund mong ermin. Mon pim kin, sinim wumb kopur mołmun konu ełe, wu endi tuk mułum kin, Gos konu ka ełe, kor mułmun konu ełe, kaplı enerim kin, tuk punermba. ²Yi mił, sinim Kraiss nge ek ka ei piinjpin mił, Esrel wumb ok yi ku piinjing. Ba Kraiss nge ek ka ei, enim piinjing ei, enim paki tunerim. Nimbił erang en enim, ek ka ei piik enjing; ba en enim pii gii ninenjing mon! ³Ba pe sinim wumb nii endi Gos kin pii gii ninjpin kin, Gos nge kor konu ka wii ełe, tuk pupun kin, Gos kin ouni kor mułmun. Nga Gos eim ek yi nirim,

“Na nam wumb nge oł kis ełe popuł sip kin, ek keimi dinga tonu kindip yi nir. ‘Pe wumb ombu en enim ya tuk nam kor konu ka wii ełe ok kor mulerngii mon!’ ” Gos eim ek yi nirim.

Neng kin, ei eim mei ni, epi pei kongun er poru nirim kunum ei, kor mułmbii nirim mił, pe piram mołum. Mołpu kin, Gos kor konu ka wii piram pałim ełe nge eim yi ninim. ⁴Yi mił pe Gos nge ek ka ok mon poł pendrim kunum ełe angil orung nga tał, ełe nge ek yi nirim.

“Pe Gos eim nge kongun kunum angil orung nga endeim ełe, kongun eririm. Nga kunum endeim ełe Gos eim kor multum.”

⁵Pe nga Gos ek ka ełe nge yi nirim,

“Enim wumb ei nam kor konu ka ełe tuk ok na kin kor mulerngii mon mendpił!” pa nirim.

⁶Yi mił erang, wumb nii endi, Gos ek ka ei piinmin wumb ei, Gos kor konu ka wii mołum konu ełe piram mołum ei, aki topu seng kin, tuk pungii. Nga wumb en enim Gos nirim ek ka ei, ok piinjing; ba Gos nge kor konu ka mołum konu ełe, tuk punenjing mon. Nimbił erang wumb ei Gos eim ek ka dinga keimi nirim ek ei piik; ba nga ekii sinenjing mon. ⁷Pe nga Gos kunum endi tonu kindmbii nirim, “Akip kunum ei mendpił tonu kindmbii,” nirim. Nga kindpi erpi kin, Gos ek yi nipi, Deipis kin ngurum ei, kung ngii pei o purum mił, yi ku ekii se nirim.

“Akip kunum ei Gos nge ek ei piik enjing kin, kaplı enim noman tuk ełe dinga kindnerngii mon! Enim Gos ek ei ekii singii!”

⁸Ba Josuwa wumb ei tep er sipipi wumb ei kor konu ka ełe, si pang kin kor mułutangin kin, kaplı Gos nga kunum endi, ekii se kor ka wii mułngii nge, ninenelang mon. ⁹Yi mił erang kin, Gos nge wumb ei, en enim Gos nge kor konu ka wii mułngii kunum ełe piram sałim. ¹⁰Yi mił, wumb nii endi Gos kor konu ka ełe tuk pum kin, kaplı wu ei, eim nge kongun erim

mił, kor mułmba. Ei yi mił, Gos eim kongun erpi kin, nga kor mułum mił wu ei, yi mił ku mułmba. ¹¹Yi mił erang, sinim noman dinga kindpin kin, Gos nge kor konu ka wii ełe, tuk bin nipin ermin. Mon pim kin, wumb endi Gos ek ekii sinarpi mułum kin, ok wumb enjing mił, yi mił ku Gos kor konu ka wii ełe, tuk punermba mon!

¹²Yi mił, Gos nge ek ka ei nirim mił piram pałim kunum kunum konj mułang kin, noman dinga peng kin, wumb kin kongun enim. Gos nge ek ka ei, tui jik anmbił tał tukum sałim mił ei, to mani kindim. Kindang kin, ek ka ei wumb noman tuk ełe, tuk mendpił punum. Pupu kin, ei tuk mii memb noman tuk ełe nin, noman tuk gui ei ni, wumb yi mił ku mok gopsing ni, embił sikin ei ni, mok topu kapłi elim. Nga Gos ek ka ei, noman tuk ełe noman to piingii nin noman tuk nge noman enim mił ei, mok topu kun enim. ¹³Nga epi endi Gos eririm epi ei, Gos ningił ełe, kapłi koi ermba mił mon. Ba epi pei ei peni ełe, aki topu sałim ei, Gos ningił ełe, kanpi poru ninim. Neng kin, Gos sinim enmin oł pei, kanpi piipi kin, mok topu ermba.

Jiisas Sinim Nge Kułmał Kałmin Nge Owundu Mołum

¹⁴Pe nga sinim nge kułmał kałmin owundu Jiisas Gos nge kingam ei, epi konu ełe tuk mendpił pupu kin, Gos kin mołum. Yi mił erang, kapłi sinim nge Owundu Jiisas ei, eim kin pii gii nipin kin eim ambił gii ninim. ¹⁵Yi mił, sin sinim noman dinga ei pinerang kin, sinim nge kułmał kałim owundu ei, eim sinim kin kaimb sipi piinim. Piipi kin sinim kin ermba mił kenmbii ni piipi erim mił, oł enmin oł ei, kanim kanim pei Owundu kin, yi mił ku tonu om; ba eim oł kis endi eneririm mon! Yi mił erang, eim kapłi sinim paki tumba. ¹⁶Yi mił erang nga, sinim Gos nge king peł ełe, noman ka ngołum konu ei, tungu enarpin kin, mandi pupun prei erpin mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kaimb sipi kin, noman ka ngopu kin, oł ei, sinim nge embin simba ei, paki tang kin ei simin.

Sinim Nge Kułmał Kałim Owundu Jiisas Kaimb Sipi Ngonum

5 ¹Yi mił peng kin, sinim oł yi mił ełmin. Sinim Jura men ngii kułmał kałim owundu pei, wumb tuk mołmun wumb ei tonu kindik mondułmun. Eim wumb kin, Gos kin tuk mii memb mołpu kin, Gos kongun erpi kin, wumb paki tołum. Tang kin, eim wumb oł kis ełmin oł ei kin, kułmał kałim oł ei nin, epi ka wii ei, Gos kin ngołum ei nge, oł kis kił ngopu, si kindmba. ²Nga eim wumb nii endi, eim Gos oł kun ka pii kun enarpi kin, nga Gos nge oł kun ka ekii sinermba wumb ei kin ek dinga ninarpi kin, giyeng nipi elim. Nimbił erang ei, eim wu endi ku, eim nge ngenj dinga pinerang kin, eim kapłi wumb pei paki tumba? ³Nga nimbił erang eim nge ngenj min, noman dinga pinerang kin, kapłi eim Gos kin kułmał kałpi ei, eim nge oł kis erim ei eim mendpił ngunermba

mon; ba nga wumb eipi nge oł kis enjing kin, kułmał kałpi ouni ngumba ku. ⁴Nga kułmał kałiim owundu nge, kongun embe sałim. Seng kin, wu endeim ei, eim embe ambił tonu kindpi kin, eim noman ełe kongun ei, ermbii ni piinerim mon. Ba Gos ei eim mendpił, wumb ei to tonu kindpi mundang kin, kongun ełmin. Gos ok erang yi ku, Eron kułmał kałiim owundu nge kongun ei, wii topu kin, oi nipi kin, tonu kindpi mundum.

⁵Ei yi mił ku, Krai ei eim embe ambił tonu kindpi kin, kułmał kałiim owundu mułmbii, pa ninerim mon. Ba Gos ei eim to tonu kindpi mondpu kin, kongun ei ngum. Ngopu kin, Krai kin ek yi nipi ngum,

“Nim nam nge kingnan. Akip kunum ei, na nim arnim moł,” pa nim.

⁶Nga eim mon eipi endi ełe, ek yi nirim ku.

“Nim Gos nge kułmał kałiim wu endi kunum kunum molkun kin, wu Melkisirek eim kułmał kałpi ełim mił, nim yi ku ekii sikin er mołun,” pa nim.

⁷Pe Jiisas eim ya mani mei ełe multum kunum ei, prei erpi, kii sipi kin ke dinga pei nipi kin, ningił ka mani opu kin, Gos ngurum. Ngang kin, eim piim ni Gos eim kapłi eim kułmba oł ei, si tor simba ni piim. Nga Jiisas prei erim mił, Gos piipi mołpu kin, paki tum. Nimbił erang eim Gos noman ełe, ekii sim. ⁸Jiisas eim Gos nge kingam; ba eim ngenj kumbii sim ełe, oł yi mił erim ku. Erang ełe nge, andan keimi mendpił topu, Gos ek nirim mił, ekii sipi mendpił er mołum. ⁹Pe eim oł kun ka mendpił erang kin, wumb Gos kin sipi orung simba. Sipi kin, eim kunum kunum konj mułngii nge pułwu tonu om. Wang kin, wumb eim kin pii gii nik kin, ekii sik erngii wumb ei nge, sipi orung simba. ¹⁰Nga Gos Jiisas eim kułmał kałiim owundu ei, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, eim Melkisirek kułmał kałiim oł ei, yi mił ku ekii sipi er mułmba.

Wumb Gos Kin Buł Ngok Kin, Orung Pungii Ei Nge, Kan Kun Erik Mułngii

¹¹Pe sinim Melkisirek ek ei nge, ek pei pałim ni piinmin; ba ek ei er kun erpin ni, andan topun kin, enim ngumun ei, ngumun mił nenj? Nimbił erang ek dinga puł ei, enim pii kun erngii nge, noman pinałim wumb mił, tonu onjung. ¹²Yi mił pe, sin enim wumb kin kengip ek kunum olt andan topun kin, enim wumb eipi kin, kapłi andan tungii. Ba wumb endi enim kin kengip ek ei, andan topu kin, Gos ek ka mong kumna ei, andan topu enim ngumba. Ei yi mił, pe enim kuni mendpił mił nungii; ba enim kapłi enanim mon. Ba enim yi mił, am to nok ei, minj nok molk pungii. ¹³Yi mił, wumb nii endi am to nok numba wumb ei, eim dinga pinerang kin, kangił kembis mił, piram mołum. Nga wumb ei, Gos nge oł kun ka oł ei, piik kun enanmin mon. ¹⁴Ba kuni mendpił nołmun wumb ei, en enim tonu wangin kin, wumb dinga mołmun. Nga wumb dinga ei, kapłi oł kis min, ka sałim oł ei, kenmin ni piik enjing. Nimbił erang en enim oł kun ka ełe, minj molk pułmun.

Sinim Krais Kin Pii Gii Ei, Ambit Gii Nipin Mułmun

6 ¹⁻²Yi mił pe, sinim Krais nge ek ka kumna nge kengip ek kembis kembis ei, piram mularpin nga ek ka dinga pułe ei, piipin kin, er mułmun. Mułamin kin, wumb dinga mił tonu opun mułmun. Sinim ngii tumunj mił kunum kunum pulanmin mon. Pułe ei yi mił, sinim kumna ek ka kembis kembis ei, noman tuk ełe ak topun piimin ni, ek ka ei, sinim buł ngopun kin, oł kis enjpin oł ei, noman konj ka pinałim mił ełe piram mulermin mon. Nga ek ka kembis kembis kumna ei Gos kin pii gii nimin ni; ek ka ei, kengip ek kanim kanim noł was ni wumb peng noł pendik ngok enmin oł ei ni; nga angil tonu peng ełe ambilk Gos Gui Ka simin ni prei ernгии ei ni; nga enim wumb kolk kin; nga konj tonu ok angk mołmun ei ni; nga kos owundu piipi kumep kis kunum kunum singii nge ek ei mendpił piik kin, mulernгии mon. ³Sinim oł yi minj er mułmun ei, Gos eim sinim nge andłam ei aki topu nim kin, kaplı oł yi ermin. ⁴Yi mił, wumb en enim nge noman tuk aki tok kin, Gos kin orung ongii ei, kaplı enanim. Wumb ombu en enim Gos ek ka keimi ei, piinjing wumb ei, en enim Gos noman ka epi ei, tonu epin konu ełe sałim ei sinjing. Sik kin, nga en enim Gos nge Gui Ka epi ka wii ei, mok to sinjing ku. ⁵Nga enim Gos ek ka ei piinjing kin, ei ka wii ni piingii. Nga Gos nge mei ka wii ełe, noman dinga ei, tonu omba mił ni piinjing ei, ka wii ku ni piingii. ⁶Ba wumb en enim Gos kin buł ngok kin, en enim oł kis enjing ei, kaimb si piik kin, buł ngok, si kindnanmin. Nimbił erang wumb kopur en enim, Gos eim kingam ei, ond peri ełe birim bup mił, nga to kundnjung. Nga eim wumb mulnjung konu ełe wumb ei, kumb ełe nga ambit gii nik erangin kin, singambit sipi piim. ⁷Ei yi mił peng kin, mei konu kembis endi sim ei, konu kumb pei topu, mani om. Opu kin, mei er ka erpi tonu wang kin, kuni mong ka topu kin tonu opu mułmba. Mułang kin, aka pin kuni ei, wumb telnjing wumb ei, paki tang kin, Gos eim erang kin, aka pin ka wii mił tonu omba. ⁸Ba aka pin ei, kan gal kanim kanim ei tonu wang kin, kaplı ei mei er kis enim. Erpi kin, Gos nge ningil ełe mandi topu, kis erpi kin, ekii se mendpił dup mił nopolu poru nimba. Mei poru nipi kin, yi mił ku, wumb oł kis ełmin wumb ei, poru nimba ku. Ba wumb oł kun ka ełmin wumb ei, Gos kin epi ka wii singii. ⁹Ba pe sin ek embin endi enim kin yi ninjpin kin, na nge wumb puł ombu enim, Gos ek ka ei, enim buł ngok, si kindnerngii mon; ba sin keimi piinmin ei, epi ka wii oł ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁰Yi mił, Gos eim oł kun ka ełim nge pułwu mołpu kin, en enim kongun ok enjing oł ei, Gos eim ouru ninermba mon. Nga enim noman ngonmun oł ei nge, andan tok, eim kin ngunjung kin, enim engnjing noł, Gos kin pii gii ninmin wumb ei, paki tok kin, nga yi ku erik mołmun. ¹¹Pe sinim noman owundu endi to piimin ei, enim endeim endeim ni, noman dinga kindik ei, minj pepi pang kin, kunum poru nimba kunum ei, poru nimba. Pe enim Gos nge ka wii endi kenmin ni, piinmin kui erik mołmun ei, keimi tonu omba ei kenmin. ¹²Yi mił

enim kongun enarik kin, ten kulerngii mon. Ba enim wumb pii gii nik kin, ten kularik enmin oł ei, yi mił enim ekii sik erngii. Erik kin, Gos ok ek nipi ngumbii nirim mił epi ei, kunum olt kui er molk pangin kin, ngang singii. Nga enim yi ku, wumb ombu ełmin mił erngii.

Gos Eim Keimi Piipi Kin, Ek Keimi Dinga Ele Nge Pii Gii Nimin

¹³Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi, Eiparam ngurum ek ei, oł nipe oł endi ermbii ni piirim oł ei, nga Gos eim kin nirim. Kunum ełe wumb endi eim owundu mołpu kin, Gos kamb mani kindneririm mon. Kindnarpin kin, nga eim ek keimi dinga ni pendrim ei, eim nge embe ełe piipi kin, nirim. Nirim ełe nge, dinga ngołum. ¹⁴Ngang kin Gos eim Eiparam kin ek yi nirim, “Na ek keimi dinga nim kin ni pendinj ei, na ek ka wii endi nip ngamb kin, nim nge kupanim noł wumb tiłap ei, pei tonu ok mułngii,” pa nim. ¹⁵Nga wu Eiparam eim kunum olt ten kularpi kin, kui er mołpu kin, Gos eim kin ek keimi dinga ni pendrim mił, epi ngumbii ninim epi ei, ngang sirim. ¹⁶Pe wu endi, eim ek keimi mendpił dinga tonu kindpi endi ermbii niłim ei, eim wumb endi, eim embe tonu pułum wu owundu ei kin ek dinga ouni piipi niłim. Pe ek keimi mendpił niłmin ek dinga ei, en enim wumb kin ek orung orung mił niłmin ek ei, pandi tok poru ningii. ¹⁷Yi mił erang, kumb ok Gos eim noman eł oł endi ermbii niłim oł ei, eim nipi peni ełe kindpi kin, wumb nii endi ek keimi dinga nipi kin, nipe epi endi simba niłim oł ei, si kindnalim mon mendpił. Yi mił peng, eim ek keimi dinga ni nga eim nge embe ni pendilim ek ei, epi ka ei kin, pep ende kindilim. ¹⁸Yi mił, pe epi kei dinga sałim epi ei, to eipi eipi kindpi kin, enermba mon. Gos eim ek keimi dinga mendpił nipi, tonu kindpi kin, nga eim ek kend topu enermba, mon mendpił! Oł ei, sinim wumb noman tuk ełe, er dinga kindang kin, sinim sikir pupun kin, Gos mołum konu ełe mandi pupun mułmun. Yi mił erang, sinim nge noman tuk ełe, Gos nirim mił epi ka wii ei, ambil gii nipin kin, kui er mułmun. ¹⁹Pe Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, yi mił noł sip si pendngii erik kin, epi wurup nipi, kan kin ambil gii niłmin epi ei mił, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, sinim noman tuk ełe, yi mił ambil gii nipi, dinga ngumba. Ngopu kin sinim kui er mołmun epi ei, nga ambil gii niłim wu owundu ei yi mił eim pupu kin, Gos nge men tołmun ngii owundu nge, palting ka wii mendpił ei nge, alap owundu tukrung pandi to sim konu ełe pum. ²⁰Pupu kin, palting ka wii ei, Jiisas kumb se, men ngii ełe tuk pupu kin, andłam aki topu seng kin, sinim kin paki tumba nge pum. Pupu kin, nga yi ku, eim kułmał kałilim wu owundu Melkisirek kułmał kałilim nge tiłap ende mił, eim kunum kunum tonu opu mułum.

Gos Nge Kułmał Kałilim Wu Owundu Melkisirek

7 ¹Yi mił ku, wu ei Melkisirek eim Seilim konu ełe wumb ombu nge wu king mołpu kin, nga Gos nge kułmał kałilim wu owundu ei, eim Gos

Owundu eim am ei tonu moŕpu kin, Gos nge kongun eŕim. Nga wu Eiparam eim, kumb ok opu erpi kin, king wumb to kondpu kin, eim ngii konu orung pum. Pang kin, wu Melkisirek eim andŕam eŕe, Eiparam kanpi kin, nga noman epi ka wii ei ngurum. ²Ngopu kin, Eiparam eim opu erpi epi orung sim epi pei engki saŕiŕim eŕe ei, endeim sipi kin, Melkisirek ngurum. Pe nga wu ei, Melkisirek ei, eim embe puŕe yi miŕ niŕmin, “Wu king kun ka wii moŕŕum wu” pa niŕmin. Pe nga eim Seilim konu eŕe nge wumb king multum ku. Nga eim embe puŕ nga endi yi miŕ paŕim ku. “Wu king noman emin ngoŕum wu,” pa niŕmin. ³Pe Melkisirek nge mam arim taŕ ei nge, endi molaŕmbiŕ mon. Nga eim nge kupam noŕ ei nin, am kangiŕ kembis kunum molk endik ei, endi mulerik mon ku. Nga kulk kunum ei, endi mulerik mon ku. Ba eim Gos nge kingam miŕ, eim Gos nge kuŕmaŕ kaŕiŕim wu kunum kunum moŕŕum. ⁴Pe enim keningii ni, eim wu owundu moŕum miŕ, ei keningii. Nimbii erang Eiparam sinim nge kupenjpin owundu ei, epi nipe epi engki sim epi ei, endeim Melkisirek ngopu poru nim. ⁵Nga Liiwai nge kingam noŕ ei, wumb kopur en enim kuŕmaŕ kaŕiŕmin kongun ei, lo ek eŕe yi nik ngoŕmun ei, en enim wumb tiŕap ei, epi engki saŕiŕim epi ei, endeim Esrel wumb kin ei siŕmin. Nga Esrel wumb ei, en enim wumb mei tiŕap ende wumb ei, en enim epi yi ku siŕmin. Nga en enim Eiparam nge kingam noŕ moŕmun. Ba Liiwai nge wumb ei, Esrel wumb kin engki epi saŕiŕim ni epi endeim ni yi ku siŕmin. ⁶Ba wu ei Melkisirek wu owundu moŕpu kin eim Liiwai nge tiŕap ende miŕ mon; ba epi engki saŕiŕim eim epi endeim sipi kin, Eiparam wu owundu yi ku epi ka wii ngum ei, Gos ek keimi dinga nipi ngumbii nirim miŕ, ngang sim. ⁷Yi miŕ sinim piinmin, wumb endi eim epi ka wii ngoŕum ei, wumb molk tonu owundu puŕmun. Nga wumb endi eim epi ka wii siŕim wu ei, moŕpu kin, mani miŕ puŕum. ⁸Ya eŕe nge, Gos kin kuŕmaŕ kaŕiŕmin owundu kunum kunum konj molaŕmin wumb ei, epi endeim siŕmin. Ba nga wu eipi endi, Melkisirek Gos nge ek ka mon poŕ pendnjing ei, eim kin yi ninim. Eim wu konj kunum kunum moŕŕum wu nga ei epi endeim siŕim ku. ⁹Nga Eiparam eim epi engki saŕiŕim epi ei, Melkisirek kin, kumep endeim ni ngoŕum. Nga sinim yi miŕ ninim; Liiwai nge wumb ei, Eiparam kingam noŕ kin epi engki saŕiŕim epi ei, endeim siŕmin ei, Eiparam kin kumep endeim ngo pendik kin, epi ei siŕmin ku. ¹⁰Nimbii erang, pe Liiwai eim mengnerik kunum eŕe, oŕ yi miŕ erik. Ba eim ek nirim ei, eim kupam noŕ, Eiparam nge ngenj eŕe, tukrung miŕ multum kunum ei, ek nirim ei, Eiparam eim Melkisirek kin, andŕam eŕe kan sikiŕ kunum ei, ek ei nikiŕ. Yi miŕ nikiŕ, wu Liiwai eim epi engki saŕiŕim ei, endeim epi sipi kin, wu Melkisirek yi miŕ ngurum ku.

Ĵiisas Melkisirek Miŕ Moŕum

¹¹Kumb ok, Liiwai nge tiŕap ei, Gos nge kuŕmaŕ kaŕiŕmin wumb molk kunum eŕe, lo ek nipi kin, Esrel wumb ngurum; ba wumb ombu oŕ kun ka oŕ

ei, enaŋmin mon. Pe Liiwai nge tiŋap wumb ei, Gos kuŋmaŋ kaŋiŋmin wumb molk kin, kongun erangin kin, ka wii moŋpu nim kin, kapŋi nga wumb eipi endi opu kin, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu endi mulermba mon. Ba nga wumb nii endi, Gos nge wu owundu muŋum ei, Melkisirek eim muŋangŋi nim miŋ, ei moŋum; ba Liiwai nge tiŋap ei Eron nge tiŋap miŋ mon. ¹²Yi miŋ nga, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu ei, to eipi eipi kindpi nim kin, kapŋi kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu nge, eipi endi tonu omba. Opu kin, kapŋi nga lo ek ei, to eipi eipi kindpi kin, kongun ei, tep ermba ku. ¹³Yi miŋ, sinim nge Owundu Jiisas epi ombu nge, ek ninim ei, eim wumb tiŋap eipi endi nge moŋmun. Molk kin, wumb tiŋap ei kin, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu nge kongun tonu ok kin, endi mulaŋmin mon. ¹⁴Yi miŋ, pe wumb pei piinmin ei, sinim nge Owundu ei, Jura nge wumb tiŋap eŋe tonu om. Wang kin, Moses eim wumb tiŋap ei kin, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wumb muŋngii, pa ninerim. Ba Jiisas kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu lo ek konj endi ei tep er moŋum.

**Nga Gos Nge Kuŋmaŋ Kaŋiŋmin Wu Owundu
End Eipi Ei, Melkisirek Miŋ Moŋum**

¹⁵Yi miŋ, sinim kun keimi piinmin ei, wu endi eipi tonu opu kin, Melkisirek kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu ei, miŋ moŋum. ¹⁶Moŋum wu ei, tiŋap min miyem ende wu ei, to tonu kindik kin, kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu ni tonu kindik kin, lo ek nirim miŋ mundnenjing mon. Ba eim nge noman dinga ei, konj kunum kunum moŋuŋum eŋe nge erpi kindang kin, kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu miŋ muŋum. ¹⁷Yi miŋ, Gos nge ek ka mon poŋ pendjing ei, eim kin ek yi ninim,

“Nim Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin owundu kunum kunum moŋum ei, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu Melkisirek multum miŋ, ekii sikin moŋum.”

¹⁸Nga sinim piinmin ei, lo ek ok nge ei, orung kind si kindim. Nimbiŋ erang ei dinga pinaŋim nin, nga sinim paki tunatim, mon ku. ¹⁹Yi miŋ, Moses nge lo ek ei epi endi kapŋi er kun mendpiŋ enermba mon. Pe nga Gos eim andŋam konj endi ei, sinim kui er muŋamin kin, sinim kin tuk tu wunum. Tu wupu kin, andŋam ei, lo ek ei to mani kindim. Kindang eŋe nge, sinim kapŋi Gos kin mandi opun muŋmun.

²⁰Nga Gos eim Jiisas kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu nipi kin, to tonu kindpi mundum ei, wii miŋ to tonu kindpi, mundnerim mon. Eim ek keimi ni tonu kind pendpi kin, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, kuŋmaŋ kaŋiŋmin wumb ok nge ei, ei yi miŋ mon. ²¹Ba Jiisas eim, Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin wu owundu tonu opu, yi miŋ muŋang kin, Gos eim ek keimi nipi kin, er kindpi mundum. Nga Gos Jiisas kin, ek yi nim,

“Owundu ek keimi ka ni, tonu kind er pendim. Eim nga eim noman eŋe, nga ak topu kin, endi eipi miŋ, endi pinermba mon. ‘Nim Gos nge kuŋmaŋ kaŋiŋmin owundu kunum kunum moŋum.’ ”

22 Yi mił, sinim keimi ni piimin ei, Gos nge ek dinga konj ni pendrim mił ei, Jiisas kin nirim. Nirim ek ei, keimi mendpił ka wii mendpił pałim. Pepi kin, Gos Eiparam kin nirim ek dinga ok nge ei, to mani kindnim.

23 Nga kumb ok, kułmał kałiłmin wumb endeim endeim ni tonu ok, kolk nga eipi tonu ok, yi erik pei muljung; ba en enim kunum kunum kongun kapłi enanmin. Nimbił erang en enim kołumun. Kolk kin, nga kunum kunum konj molałmin. 24 Ba pe Jiisas eim kunum kunum mołum. Nga Gos nge kułmał kałiłim owundu nge kongun ei nge sipi kin, wumb eipi endi kin, ngunermba mon; ba eim endeim kunum kunum erpi mołum. 25 Yi mił nga, eim oł yi mił kapłi ermba. Erpi pe nin, nga kunum kunum, wumb nii endi ei, eim kin ok Gos kin mandi ongii wumb ei, sipi orung simba. Nimbił erang, Jiisas eim kunum kunum mołpu kin, Gos kin prei erpi kin, wumb ongii wumb ei, paki topu mołum.

26 Yi mił, pe Jiisas eim Gos nge kułmał kałiłim owundu mołpu kin, sinim kin epi endi simin ni piimba ei, paki tołum. Nimbił erang Jiisas eim wu kun ka wii mendpił mołpu kin, nga eim oł kis endi ei, eim kin pinałim mon. Jiisas eim wu kun ka mendpił mołum. Mołpu kin eim oł kis endi enarpi kin, Gos eim wumb oł kis erik mołmun wumb ei kin, to eipi kindpi mandi molałim mon. Gos eim epin konu ełe, to tonu mendpił kindang mołum. 27 Kumb ok, kułmał kałiłmin wu owundu ei, kunum endeim endeim ni kułmał kałiłmin. Kumb se, kułmał kałiłmin wumb en enim oł kis ełmin ei kin, kalk ngołmun. Nga wumb pei nge, oł kis enjing mił kulk oł kis ei, si kindngii nge, erik ngołmun. Ba Jiisas ei, oł yi nge enerim mon. Eim kułmał kunum endeim mendpił, wumb oł kis enjing ei nge mendpił, kałpi ngum. Ngum ei, Gos kin ei eim mendpił, noman konj kałpi kin, Gos kin ngum. 28 Moses nge lo ek ei wumb nii endi Gos nge kułmał kałiłmin owundu wumb mił mułangin ei, dinga pinałiłim wumb ei to tonu kindrim. Ba Gos nge ek ka keimi ni pendrim ei, lo ek ekii sipi kin, tonu opu kin, nga Gos nge kingam eim to tonu kindpi mundang kin, eim kapłi mendpił, kun ka mendpił tonu wang kin, kunum kunum mołum.

Jiisas Sinim Nge Kułmał Kałiłim Owundu Mołum

8 1 Pe kapłi kumna ek pułe sinim ninmin ei yi mił; sinim nge Gos kin kułmał kałiłim owundu na ninj mił, owundu yi mił mołum. Mołpu kin, pe Jiisas eim Gos Owundu king nge peł kumb ełe nge, angii tunding nge dinga ełe, tonu epin konu ełe mołum. 2 Pe Jiisas eim Gos nge kułmał kałiłim Owundu mołpu mił, palting konu ka wii ełe mołpu kin, kongun er mołum. Er mołpu kin, kongun ei Gos men tołmun ngii keimi epin konu ełe sipi tonu kindim. Kindpi kin, ei wumb endi kapłi angii ełe kongun ei, si tonu kind enenjing mon. Ba Owundu ei, eim mendpił men ngii ei erpi kin, tonu kindang engim.

³Yi mił erang, Gos nge kułmał kałiim Owundu mei konu ełe, si tonu kindpi mundum kin, wumb pei en enim ka wii epi ni, nga kung ni, epi kułmał kalk Gos ngołmun. Ei yi mił ku, sinim nge Gos kułmał kałiim owundu ei, eim epi endi sipi kin, kułmał kałpi, Gos kin ngumba ku. ⁴Pe Jiisas eim ya mani mei konu ełe, mułmbii niłang kin, eim Gos nge kułmał kałiim owundu mulełang. Nimbił erang wumb en enim Gos nge kułmał kałiimin wumb en enim nga mułangin kin, epi ka wii ei, Jura wumb lo ek ełe nirim mił, yi ełmin. ⁵Pe wumb en enim Gos nge kułmał kałiimin wumb ei, en enim ei tonu epin konu ełe, men ngii kun ka ełe min men mon ełe nge, piik kin ełmin. Ei yi mił, Moses eim oł ende mił ełim kunum ełe, eim alap ngii tonu kindpi kin, tekmba eririm. Eririm kunum ełe, Gos Moses kin ek ni ngopu yi nirim,

“Pe nim epi kanim kanim pei enjii ei, nim pii kun erkin enjii ei, yi mił epi pei na nim tonu komung ełe mułun konu ełe, na mon endi andan tunj ni, yi mił enjii.”

⁶Ba akip Kraiss Gos nge kułmał kałiim Owundu nge kongun mundum ei, am tonu pupu mołpu kin, ok nge wumb eipi Gos nge kułmał kałiimin wumb mołmun ei ngonum. Nimbił erang Jiisas eim wumb kin Gos kin mołmun konu ełe, tuk mii memb ełe mołpu kin, Gos ek dinga nipi kin, pendrim ei, kun erpi kin, ei am ka wii mendpił mołum ei, lo ek ok nge, to mani kindim. Nimbił erang Gos eim ek ni pendrim mił, ekii se tonu omba epi ka wii mendpił erpi kin, oł nge lo ek ei to mani kindim.

⁷Yi mił, pe kumb se ek dinga ni pendrim mił wumb pendnjing kun mendpił piłang kin, nga ekii se ek dinga ni pendrim mił, konj endi ei enenełang. ⁸Ba Gos eim nge wumb oł kun pinerim mił, oł kis enjing ei kanpi kin, eim kunum ełe ek yi nim,

“Nga ekii se kunum endi tonu omba ei, na Esrel wumb tiłap ni, Jura wumb tiłap ouni kin, ek ni pendip kin, ek konj endi nip ngumbii,” ni Owundu yi nim. ⁹“Ba na ek konj ni pendip kin, ek ei, en enim nge kupenjing noł kin, na ek dinga ni pendir ei, yi mił mon.

Pe kunum endi, na nam en enim Eisip wumb nge mei konu ełe angil ełe, si tor sip kin, sipir. Nga wumb ei, en enim na ek dinga ni pendir ei, ekii sik piik enenjing mon. Yi mił, pe wumb ei, en enim oł yi mił enerangin kin, na en enim kin buł ngur,” pa ni, Owundu eim ek yi ninim. ¹⁰Nga Owundu ek nga yi ninim, “Akip kunum ei poru neng kin, kapli nam ek dinga ei, Esrel wumb kin nip ngumbii ei, ek konj dinga yi mił. ‘Nam nge lo ek konj ei, en enim kin noman ełe kindmbii. Nga nam lo ek konj ei, en enim noman tuk ełe, mon poł pendmbii ku. Pe nga, na en enim nge Gos mułmbii. Nga wumb ei, en enim nam nge wumb mułngii.’

¹¹Nga wumb endeim endeim ei nge, en enim wumb ende paki tok ek emb tok ngunerngii mon. Nga en enim mei ełe, angnim noł

wumb ende, ek ni ngunerngii mon. Enim Owundu nge piingii! Nimbił erang wu endi enim nipi ngunerim; ba enim na kin piingii. Piik kin, kangil kembis nin, wumb dinga mendpił ouni, na kin minj piingii. ¹²Yi mił, na wumb en enim pund mong enjing ei, na kaimb kułup kin kil ngumbii. Nga na en enim oł kis enjing ei, na si kindip kin, nga noman to piinermbii mon!” Owundu yi nim.

¹³Pe Gos ek dinga ni pendrim mił, ek konj ei nge, Gos ek dinga kumna ei erang kin, ok nge mił tonu om. Pe epi nipe epi endi ok nge pim ei, tukui aninga kopur pepi pupu kin, poru nimba. Nga yi ku kumna dinga ek ok nge mił tonu om ei, poru nimba ku.

Ya Mani Mei Ete Nin, Tonu Epin Konu Ete Nin, Men Tołmun Oł

9 ¹Pe kumb se ek dinga ni pendrim mił nge, men tołmun oł dinga ei nge, ni ngurum nin nga Gos men tołmun ngii ei, ya mani mei ete sałim ku. ²Yi mił nga alap ngii endi angłilim. Angpi, alap ngii ei andaring konu ete palting kun ka niłmin ei sałim. Sepi kin, palting tuk ei, dup alam nin peł endi nin, bres ei, Gos kin ngołmun ei nge, peł ete sałim. ³Nga ernding tuk ete, alap nga endi sałim. Palting ei, am konu ka wii mendpił niłmin ei sałim. ⁴Seng kin, palting tuk konu ete kułmał nge kumo ei, eskił mur ka tołum epi ei, ku gol sik ełmin. Nga tuk ond pous ete nge, Gos nge ek dinga ni pendrim ete, ku gol pei torung ete, kum to pandi tum. Nga ond pous tukrung ete, ming endi ku gol ełmin ei, tukrung ete kuni kembis ‘mana’ niłmin, kuni ei nin, Eron nge dolu endi ei, mun mił ołułum ei nin, kom ku tał kun mendpił sałim ei, Gos nge mon lo ek Moses ngurum ei ni, pol pendrim nge sałim. ⁵Nga tondrung ond pous peł ete, enjel mił tał moke ka wii ngokuł Gos mołum konu ete mił, ni piikił pandi tonmbuł. Tokuł kin, enjel mił nge kong mandring ete, oł kis enjing ei nge miyem ei, kil ngopu si kindmba mił, konu ete sałim. Ba pe oł epi ombu ei kin, puł pei ni tor kindip kin, mon pulermbii mon!

⁶Pe epi ombu pei poru neng kin, Jura wumb kułmał kałilim wumb en enim alap ngii ete, palting andaring ete nirik puk kin, nga anda ok erik kin, en enim nge kongun erik kin, Gos kin men tok ełmin. ⁷Ba kung ngii endeim ni kunum ete, men tołmun ngii kułmał kałilmin owundu ei, eim endeim mendpił, alap ngii palting ka wii mendpił am ei, eim nirikring pułum; ba eim tuk ete wii punałim mon. Nga eim kung miyem ei, Gos kin kułmał kałpi ngołum. Ngopu kin, eim oł kis ełim ni, nga wumb oł kis pii kun enarik ełmin ei, kil ngopu si kindmba nge men tołum. ⁸Ete nge Gos nge Gui Ka ei, sinim men tołmun ngii pułe ete andan topu ngonum. Ngang kin, sinim wumb pei piinmin ei, alap ngii palting kumb ete kongun pirał pałim kapłi sinim piinmin ei, men tołmun ngii palting kun ka mendpił ei, ondu ei aki tunerim mon. ⁹Nga men tołmun alap ngii ei, akip nge min men kunum ete mił, sinim andan topu ngonum. Ngopu

kin men tołmun alap ngii kułmał kałiłmin wumb kung nin, epi ka wii ei, dup kalk kin, Gos oł kis si kindmba nik ngonmun. Ba oł ombu pei men tołmun wumb nge noman tuk ełe, oł kun ka mił erpi kin, paki topu ei, kapłi enermba, mon mendpił! ¹⁰Ba oł ok nge kułmał kałiłmin oł ei, lo ek ei epi nipe epi endi nołmun kuni min, noł nungii min, nga wumb ngenj noł was kanim kanim erngii min, oł eipi kopur enerngii nge niłmin oł ei, ngenj torung minj ełe nge, lo ek niłmin. Oł ei nge erik mułangin kin, ekii se Gos Krai kułmał kałiłmin Owundu to tonu kindpi mundang kin, oł kun ka wii oł mił erpi kin, to tonu kindim.

Krais Eim Nge Miyem Kułmał Kełim

¹¹Ba kunum ełe, wu Krai ei eim kułmał kałiłmin owundu mołpu kin, oł ka wii epi ei, Gos eim ek keimi dinga ni pendim mił, tonu om. Wang kin, Krai eim alap men ngii mił konj endi, tuk pum men ngii ei, Gos kin pungii nge ngii ei, ka wii mendpił. Ok nge alap men ngii ei, mił mon. Nga men ngii konj ei, wumb angil ełe enenjing mon. Nga ya mani mei ełe nge epi mon ku. Ba Jiisas men ngii ei, Gos mołum konu ełe sałim. ¹²Pe nga Krai eim men ngii nge palting kun ka mendpił ełe mił tuk pum; ba eim kung meme nin, kung kou wał nge miyem ełe, tuk men ngii ełe sipi punerim mon. Ba eim kołpu kin, eim nge miyem mendpił mił, kułmał kałiłmin ełe nge, kunum endeim mendpił, men ngii ełe sipi kin tuk pum. Pupu kin, sinim Gos kin sipi orung sim ełe nge, sinim kunum kunum konj mołmun. ¹³Yi mił peng kin, kung meme nin, nga kung kou pełe miyem ei kin, kung kou wał ei, dup kalk, dup sik kin, Gos ngangin kin, wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindmba mił nik enjing. ¹⁴Ba Krai eim miyem dinga ei, oł yi nge ei, to mani kindim. Kindpi kin, eim oł kun pinałim oł ei nge, eim endi pinerim kin, Krai eim dinga Gos Gui Ka kunum kunum mołum ei, eim kin sipi kin, Gos kin kułmał kałpi kin, noman konj ngum. Ngopu kin yi mił, Krai eim miyem dinga sinim ngenj torung ełe kil ngonerim mon; ba eim miyem ei, sinim noman tuk gui ełe epi konj epi pinałim ei, kil ngopu si kindim. Yi mił erang, Gos kunum kunum konj mołum Gos ei, eim sinim dinga ngang kin, eim nge kongun er mułmun.

¹⁵Yi mił erang, Krai eim Gos wumb kin tuk mii memb ełe, paki tołum nge pułwu mołum. Mołpu kin, eim ek konj keimi dinga er pendim ek ei nipi kin, er dinga kindim. Kind erpi kin, eim kołpu, enim Gos kin sipi orung sim. Sipi kin, wumb enim oł kis oł ok nge ei, ek ni pendrim mił er mulnjpun ei, si kindpi kunum ełe, wumb pei Gos ni pendrim mił wumb ei, Gos ekii sik onjung. Wangin kin, wumb ei Gos noman konj ngumbii nirim mił, ei ngang sik kin, kunum kunum ka mułngii.

¹⁶Pe wu endi eim ekii se kułmbii ni piipi kin, eim ek dinga nipi kin, kingam nii endi, na nge epi pei simba ni piipi kin, eim embe endi poł pendilim mił, ek dinga keimi ni pendrim mił kingam ei siłim. Nga eim

arim ek ni pendrim mił, wumb pei piyangin kin, eim arim kułang kin, kapłi eim arim nge epi eim ei, kingam pei simba. ¹⁷Nimbił erang wu endi ek ni mon poł pendrim mił, wu ei kułum kin, ek mon ei, mong keimi pimba. Ba wu ei ek ni mon poł pendrim mił wu ei, konj mułum kin, eim ek dinga ni pendrim ek mon dinga ei, wii mił pepi kin, kingam paki tunermba mon. ¹⁸Ei yi mił ku, oknge ek dinga ni pendrim mił, kung endi konj piram peng kin, kapłi ek dinga ei wii mił pim; ba wumb en enim ka endi tok kin, miyem sik, bein tok kin, kumb se ek ni pendimmin mił ek mon ei, er dinga kindmin nik ełmin. ¹⁹Pe nga kunum ełe, Moses eim Jura nge lo ek ei, pei ni tor kindpi kin, wumb ngang kin, kapłi eim kung meme nin, kung kou wał to kondpu kin, miyem ei sipi kin, noł se ende kindpi kin, nga eim ond kirang kanim endi mił sipi kin, nga kan kundii mił epi endi sipi kin, miyem nin epi lo ek mon ełe ni tonu wumb pei ngenj ełe aninga aninga bein topu kindim. ²⁰Kindpi kin, pe Moses eim ek yi nim, “Pe miyem ei, enim nge ek dinga keimi konj Gos ngurum ek ei, dinga kindang kin, ekii sik erngii.” ²¹Nga oł yi mił eim erim ku, Moses eim kung miyem ei sipi kin, tonu alap men ngii ełe nin, nga ming nin epi sim konu ełe, pei miyem kindpi kin, men tok ełmin oł ei nge aninga aninga bein to tonu kindim. ²²Pe keimi Jura nge lo ek ełe, epi aninga pei mił kopur kanim pei ei, kung miyem bein topu kin, kun ka mił simba enim. Ba nga wumb epi endi kung mił to kondpu kin, miyem ei mani onenełang kin, kapłi Gos eim wumb oł kis ełmin oł ei, kil ngopu si kindnenełang mon.

Krais Ei Eim Kułmał Kałpi Ngołum

²³Keimi, yi mił erang wumb kułmał kałimmin oł ei, epi kanim kanim pei epin konu ełe min men mon mił keimi epi ei, kil ngo si kindmin ni enjing. Ba epin konu ełe kułmał kałimmin keimi epi pei ei, oł kun ka mendpił mołum. Mułang kin, epin konu epi ombu ei, mei ełe epi ombu, to mani kindpi kin, kułmał kałimmin oł kun ka Jiisas ei, kapłi epin konu ełe epi pei, kil ngopu er kun erpi sim. ²⁴Yi mił, Krais eim men ngii ełe, wumb angil ełe takinmin men ngii min men mił ei, eim tuk punerim mon. Ba eim epin konu ełe min men keimi ei, tuk pum. Pupu kin, pe eim Arim Gos mołum konu ełe, angil tunding orung dinga ełe mołpu kin, sinim paki topu er mołum. ²⁵Jura men ngii kułmał kałimmin owundu ei, eim men ngii ełe palting kun ka ełe kung ngii endeim endeim ni tuk pułmun. Pangin kin, eim kung miyem sik kin, Gos ngumun nik ełmin. Ba Krais eim oł yi mił, kunum kunum enałim mon; ba Krais ei eim kunum endeim mendpił kałpi erim. ²⁶Yi mił, Krais eim nga kunum kunum ei, eim ngenj kumbii sipi kułułang kin, kunum ełe Gos muł mei pułngun mondpu kin, eririm kunum ei opu kin, pe tonu onum kunum ełe ełang. Ba ei mon; poru nimba kunum ei, mandi enim. Krais eim ya mani mei

ete, kunum endeim mendpił tonu om. Opu kin, Krais ei eim kułmał kałpi, Gos ngopu kin, sinim nge oł kis pei ei, eim kil ngopu si kindim. ²⁷Ei yi mił ku, Gos erang kin wumb pei kunum endeim mendpił kułngii. Kolk kin, ekii se Gos kin kos owundu piingii nge kunum ete, tonu omba. ²⁸Yi mił ku, Krais ei eim kułmał kałpi kunum endeim erpi kin, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim orung omba kunum ete, wumb oł kis enjing et, nga oł endi enermba, mon. Ba wumb nii endi, eim omba ni, dinga kui erik ka piik mułngii wumb ei, eim sipi orung simba.

**Kumb Ok Kułmał Kałiłmin Oł Ei, Wumb Oł Kis
Ełmin Ei, Kapłi Kil Ngo Si Kindnermba**

10 ¹Yi mił, Jura wumb lo ek ei, min men mon mił epi ka endi ei, ekii se tonu omba mił ei kaniłmin. Ba min men mon ei, kun mił mularpi kin, epi keimi mił mon. Jura lo ek ete yi mił erpi kin, wumb en enim kung ngii endeim endeim ni ete, kułmał ende mił kełngii nge ełmin. Yi mił lo ek ei, wumb nii endi eim Gos kin mandi omba wu ei, eim er kun ka ermba ei, kapłi enerim mon. ²Nimbił erang pe Jura lo ek ei, wumb er kun ka etang kin, nga en enim kułmał nga kil enefangin mon. Nga wumb men ngii ete ołangin kin, kułmał ende mił kalk kun ka mułulangin kin, nga en enim oł kis endi noman tuk ete, noman embin to piinenefangin ku. ³Ba wumb en enim kung ngii endeim endeim ni, kułmał kalk ngok enjing ei, en enim oł kis enjing ei, kunum kunum noman to piik kin, nga noman to piingii ku. ⁴Yi mił, nga kung meme nin, kung kou pełe to konduk kin, miyem ei, wumb oł kis enjing ei, kil ngopu, si kindmba ni enjing ei, kapłi enermba mon. ⁵Ei yi mił, Krais eim ya mani mei ete omba kunum ete eim Gos kin yi nim.

“Wumb nge kung mendpił nin, kułmał kalk ełmin epi ka wii ei, nim ngonmun ei, nim Gos noman enanim niłin. Ba nim oł konj endi eran kin, na nge ngenj ei, er kun eran kin, na ya mani mei ete mułmbii. ⁶Nga wumb kung tok kułmał kalk ngok kin, nga dup kalk epi ka wii en enim oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei nge mendpił, nim Gos nim noman enanim mon. ⁷Pe nga na nim kinganim ek yi nind ei, ‘Na ya op ninim noman ete, na nipe oł endi ermbii nim kin, Gos ni piin oł ei ermbii ond. Op kin, nim lo ek ei, na kin mon poł pendnjing pałim mił ei, nim noman ete minj mendpił na ermbii.’ ”

⁸Nga kumb se, Krais eim ek yi nim,

“Pe nim Gos wumb kung tok kin, kułmał kalk ełmin ni, nga noman ka epi wii ngok nin, nga kung nin, epi dup ete kałiłmin epi ei nin, nga en enim nge oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei, nim noman enanim mon.”

Nga Jura wumb oł ei nge, Moses nge lo ek ei, ekii sik ełmin oł ei nge, nim Gos noman enanim, mon ku. ⁹Pe nga ekii se, Jiisas Gos kin ek yi nim,

“Na ya onj ei, nim noman ełe nipe oł endi na ermbii ni piin kin, oł ei kaplı ermbii.”

Neng kin sinim piinmin ei, Gos eim wumb en enim oł ok nge erik men tok ełmin oł ei nge, si kindpi kin, nga oł konj endi men tok erngii oł endi ni pendim oł konj ei, Krai eim ond peri kołpu kin, eim Gos nge kułmał kałımin oł ei erim. ¹⁰Nimbił erang, Krai eim Gos nge noman ełe ekii sipi kin, eim ngenj ei kułmał kałımin mił kunum endeim mendpił, kałpi ngum. Ngang kin, ełe nge, sinim oł kis enjpin oł ei, Krai eim kil ngopu si kindang kin, sinim oł kun ka mendpił tonu o pun mołmun.

¹¹Pe nga kułmał kałımin wumb pei kunum kunum kułmał kalk yi erik kin, kunum kunum kułmał ei, minj kalk mołmun. Ba kułmał ei, wumb en enim nge oł kis kil ngopu, kaplı si kindnermba mon. ¹²Ba kunum ełe, Krai eim kunum endeim mendpił, kołpu kin, wumb en enim oł kis enjing ei kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, kułmał ei, kunum kunum paki topu kin, pira dinga pimba. Peng kin, Krai eim tonu pupu kin, Gos kin angıł ełe tundung dinga ełe mołum. ¹³Pe Krai eim kui erpi mułang kin, Gos eim opu orung wumb ei, eim simb ełe mandring puk mułangin kin, opu orung wumb ei, kamb mani kindmba nge Owundu Jiisas eim kui er mołum. ¹⁴Yi mił erang, Jiisas ei eim kunum endeim mendpił, kułmał kałpi ngum. Ngum ełe nge, wumb pei oł kis ełmin ei, pei kunum kunum kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb pii gii ninjing wumb ei, Gos ningił ełe, wumb kun ka kunum kunum mułngii.

¹⁵Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim ek ka dinga ngang kin, sinim kin ek ni tor kindpi kin, yi mił ku nipi ngonum.

¹⁶“Kunum ei poru neng kin, kaplı na enim kin ek konj dinga keimi endi ni pendinj ei, nip ngumbii,” pa ni Owundu yi ninim. “Na nam nge lo ek dinga ei, en enim kin noman tuk ełe, kind pendmbii. Pendip kin, nga na tonu en enim noman ełe, mon poł pendmbii ku,” Owundu yi nim.

¹⁷Pe eim nga ek yi ninim,

“Na en enim oł kis enjing ei nin, lo ek to kindik enjing oł ei, na nga noman to piinermbii mon.”

¹⁸Yi mił peng, Gos wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindim kin, kaplı nga ełmin oł eipi endi erik kin, kułmał kalk kin, oł kis enjing ei, kil ngopu si kindmba nik kin, nga endi enerngii mon.

Sinim Gos Eim Mołum Konu Ełe Mandi Opun

¹⁹Yi mił erang engnan noł, Jiisas eim kołpu kin, miyem bein tum ełe nge, sinim kaplı Gos nge palting mołum konu kun ka wii mił ełe, pii gii

dinga nipin kin, mund mong enarpin kin tuk bin. ²⁰Pe sinim kapli, Gos nge palting kun ka wii mołum konu ełe, tuk bin andłim ei, konj kunum kunum mołum andłam ei, Jiisas eim aki tum. Topu kin, eim oł kun ka wii konu ełe alap ei, ondu mił eim tuk mił pum. Pum alap mił ei, eim ngenj mił, kułmał kapli Gos kin ngum. ²¹Yi mił, pe sinim Gos nge kułmał kalitim Owundu ei, eim Gos nge tılap wumb ei tep mołum. ²²Pe sinim Gos kin mandi bin. Pupun kin, sinim noman tuk ełe, kun ka wii seng kin, nga sinim Gos kin pii gii dinga peng kin, nga sinim noman tuk gui nge oł kis ełe, Kraiss eim miyem kin kil ngopu, si kindpi kin, nga sinim ngenj ełe, noł konj ka wii ei, noł kindpi kin, kil ngopu mił si kindim. ²³Sinim pii gii ełe, ni tor kindpin epi ka wii ei, simin ni kui er mołmun ei, dinga ambił gii nipin kin, si kindnermin mon. Nimbił erang Gos eim ermbii ni pendrim mił ei, eim keimi mendpił ermba. ²⁴Nga sinim enginjpin noł, endeim endeim ni nipe mił erpin kin, noman to konj kindamin kin, nga en enim wumb eipi kin noman ngonmun oł ei, ngok kin, oł kun ka erngii nipin ermin. ²⁵Nga sinim enginjpin noł kin, kułou topun men topun enmin oł ei nge, wak tunermin. Yi mił, wumb kombur kułou tok, men tok enałmin mił, yi energii mon. Ba enim enginjing noł kin endeim endeim ni, en enim noman tuk ełe, paki tok kin, er dinga erngii ei, yi mił nga pei erngii. Nimbił erang sinim piinmin ni, Kraiss kunum owundu kos piipi ermba kunum ei, mandi tonu omba enim.

²⁶Pe yi mił, sinim Kraiss nge ek keimi pii sipin kin, nga sinim noman ełe oł kis ełe pıram er endinjpin kin, kapli kułmał eipi endi nga, kapli sinim oł kis kil ngopu kin, si kindmba endi pınałim mon. ²⁷Ba sinim Gos kos owundu piipi kin, tonu omba ei mund mong ermin. Nga dup konu kis ei muł erpi kin, Gos nge popuł kis kumep ei, opu orung wumb kin tonu opu opu poru nimba. Ełe nge, sinim piipin kin, oł kis enermin mon. ²⁸Nga ok wu endi eim Moses lo ek ekii sinerim wu ei, wumb eim kin kaimb sinerik mon. Sinerangin kin wu ei kułmba. Nimbił erang wu tał min, tekliki wu ei, oł kis eririm ei, ni tor kindinjing. ²⁹Yi mił, pe wu endi Kraiss kin eim buł ngopu nim kin, enim wu ei kin, nipe mił ni piimin? Wu ei, eim kumep kis owundu simba ni piimin. Kraiss eim nge miyem ei, Gos ek konj keimi ni pendrim ek dinga ei erang kin, wu ei oł kun ka mił erim. Ba wu ei, eim Gos nge ek konj keimi ni pendrim ek dinga miyem ei, wii mił ni piitim. Nga wu ei, Gos nge Gui Ka noman ka ngołum ei, eim kin ek kis nipi ngum. ³⁰Yi mił, pe sinim piinmin ni, Gos eim ek yi nim, “Pe wumb nii endi oł kis erim wu ei kin, na nam kumep kis ngo orung kindmbii nge pułwu,” Gos eim yi nim.

Eim nga ek yi nim,

“Owundu ei, eim nge wumb eim kos piitim wu mił mołpu kin, wumb ei mok topu kos piipi ngumba.”

³¹Gos eim kunum kunum konj mołum pułwu ei, eim wumb oł kis ełmin wumb ei, Gos noman dinga mułang kin eim keimi kumep kis

ngumba. Ngopu kin, eim epi kis mendpił ermba. Ełe nge ni piipin kin kun ka ermin.

³²Ba kumb ok, enim pii gii dinga endi ninjing ei, enim kom se piingii. Ok kunum ełe, enim Gos nge ek ka ei, enim nge noman tuk ełe Gos nge tiłang andan tum sinjing kunum ei, enim kongun dinga erik kin, nga wumb ngenj kumbii pei enim ngangin sinjing. Ba enim dinga angk mulnjung. ³³Kunum kopur, wumb kombur enim sik kin, wumb eipi nge kumb ełe angndik kin, enim kin ek kis nik nin, oł embin tui ngok ełmin. Nga kunum kopur, wumb eipi pii gii nik enjing ei, oł embin tui ko wunmun wumb ei kin, enim tep tok ende puk kin, oł embin tui ko wuk kin, paki tołmun ku. ³⁴Yi mił enim wumb ei, en enim pii gii nik kin, kan ngii ełe pałmin wumb ei kin, kaimb kulk ngunjung. Pe nga, wumb kis enim epi endi sengin kin, enim ka piik kin, kan wiik tunjung. Nimbił erang enim piinmin ei, enim ei tonu epin konu ełe, epi ka wii endi singii ei, kunum kunum simba. ³⁵Yi mił erang, pe enim pii gii ei, wii mił wiik tunerngii mon. Nimbił erang pii gii ei, enim kumep ei, owundu ngang singii. ³⁶Yi mił, enim pii gii dinga kindik kin, ambił gii nik kin, angk mułngii! Molk kin, Gos nge noman ełe, ekii sik erik mułngii! Nga ekii se, enim Gos ngumbii ni pendrim mił epi ka wii ei, ngang singii. ³⁷Singii ełe nge, yi mił,

“Pe kunum aninga kopur piram pałim ei, enim wu owundu endi omba nik kin, kuruk mołmun omba wu ei, eim kunum kinan kui er mulermba mon. ³⁸Ba nam nge wumb na kin, kun ka mołmun wumb ei, pii gii nik mulnjung kin, wumb ei, enj enj konj mułngii. Nga wumb ei, ekii se buł ngok orung punjung kin, kaplı na wumb ei kin, noman ka piip ngonermbii mon.”

³⁹Ba sinim wumb kopur, en enim buł ngok kin, am pungii nge wumb ei, ende kin molałmin mon. Ba sinim wumb pii gii dinga nipin kin, sinim noman tuk ełe, konj kunum kunum mułmun ei nge simin.

Pii Gii Niłmin Oł Ei Nge Pułe

11 ¹Pe pii gii ninmin oł ei yi mił, sinim noman tuk ełe, keimi dinga ambił gii ni peng kin, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, keimi tonu omba ni, kunum olt kui er mołmun. Pe sinim epi nipe epi endi ningił ełe kinałmin epi ei, noman ełe pii poru ninim. ²Nimbił erang kumb ok wu kombur mulk ei, Gos kin pii gii nik kin wu ei, Gos eim kin yi nirim, “Wu kombur ei, oł kun ka ełmin wu,” nirim.

³Pe sinim pii gii mendpił ełe nge, sinim piinmin ni, Gos eim ek neng mendpił, muł mei ni, konu pei tonu opu pirim. Yi mił, pe sinim kaninmin epi ei, Gos sinim kinenełamin epi ei kin eririm.

⁴Pe wu Eipel ei, ok pii gii nipi kin, Gos kin ka endi kułmał kaplı ngum. Ngum kułmał ei, angim Kein kułmał kamb mani kindpi kin, eim kułmał

ka wii mendpił ngum. Ngopu kin keimi, Eipel Gos kin pii gii nim pułe ɛle nge, Gos Eipel kin, “Wu kun ka,” nim. Nipi kin, Gos eim Eipel kin, epi ka ei wii ngum ei, Gos sipi kin, ka piim. Nga Eipel kułang kin, ba eim pii gii ɛle, akip yi ku, ek mił nga tangpi palim.

⁵Ei yi mił ku, ok wu Einok Gos kin pii gii nim ɛle nge, Gos eim konj sipi kin, ei tonu epin konu ɛle sipim; ba eim kulerim mon. Nga wumb endi eim kuruk; ba eim kan sinerik mon. Nimbił erang, Gos eim mendpił, ei tonu sirim. Pe Gos nge ek ka ei, mon poł pendim ek ei, yi ninim, “Pe Einok Gos sipi kin, tonu epin konu ɛle sinerim kunum ɛle, Einok eim Gos nge noman ɛle ekii sipi, endang kin, Gos Einok kin ka piipi ngum. ⁶Pe wumb nii endi Gos kin pii gii ninerim kin, kapłi Gos wu ei kin, ka piipi ngunermba mon. Nimbił erang wumb nii endi, eim Gos kin mandi omba wumb ei, eim Gos kinanim; ba Gos mołum ei, eim pii gii nimba. Nga eim pii gii nipi kin, Gos kumep ka wumb eim kin kuruk, kan simin ni ernгии wumb ei kin ngumba.

⁷Pe yi mił ku, wu Nowa ok eim Gos kin pii gii nirim kunum ɛle, Gos eim epi kis endi, ekii se tonu omba epi ei, Nowa kineririm epi ei, Gos eim Nowa kin yi nirim. Pe Nowa eim Gos nirim ek mił ei, eim pii gii ni ekii sipi kin, noł kanu endi, eim ambim kingam ambıtam noł ni, tuk pungii mił eririm. Pe nga Nowa nin, eim nge wumb ei, to kis eneririm mon; konj ka mulk. Nga Nowa eim nge pii gii ɛle nge, pii gii ninenjing wumb kin kos mił owundu piipi kin, kis erpi ngurum. Nga Nowa nge pii gii ɛle nge, Gos Nowa kin “Wu kun ka,” nirim.

⁸Pe Eiparam ok, eim Gos kin pii gii nim kunum ɛle, Gos eim kin ek nirim mił ei, ekii sim. Pe Gos eim Eiparam eim nge mei si kindpi kin, nga mei konu tongndung ɛle eipi, ba nipi kin, Gos ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendim konu ɛle ba. Pe eim ngii konu mendpił ei, si kindpi kin, konu eipi endi, Gos Eiparam ba nim konu ei, pii poł tunerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi kin, konu ɛle pum. ⁹Pe Eiparam eim pii gii nirim ɛle nge, Gos eim wumb kumb kan kun enałmin konu ɛle pupu kin, Gos eim kin ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim konu ɛle mułum. Mułang kin, Eiparam kingam Aisak ni, Aisak kingam Jeikop ni, wu kei mei konu eipi endi, wumb gulka mił, puk mulnjung. Molk kin, Gos eim ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim ei, ende sik ku. Nga en enim wu tekliki kei, tuk alap ngii ɛle minj, nok pek mulk. ¹⁰Yi mił, Eiparam kanpi kin, kui dinga erpi kin, konu owundu ɛle nge, ngii tumunj dinga ei, kenmbii ni piirim. Nimbił erang, Gos eim konu owundu ɛle, ngii takpi kin, er ka er sirim.

¹¹Yi mił ku, amb Sera, ok Gos kin pii gii nirim. Nga eim tukui mołpu kin, kangıł mengmba kunum ei, poru nirim; ba eim Gos kin pii gii nirim. Neng kin, Gos eim noman dinga ngang kin, eim kapłi kangıł mengmba. Mengpi kin, amb Sera yi ni piirim, Gos eim ek keimi ni pendrim mił, kapłi na kangıł mengmbii ni, yi piirim. Nimbił erang Gos eim ek keimi

mendpił niłim ek ei, ni piirim. ¹²Yi mił ku, Eiparam eim endeim multum ei, tukui erpi kin, kułmba kunum mandi sirim; ba eim kangi endeim mengrim ełe nge, wumb pei kanjip pei mił, mer noł ku kulta mił, tonu ok pei mulk. Molk kin, wumb endi, Eiparam nge wumb tiłap pei mołmun ei kemb tungii ei, ei kapłi enanim mon.

¹³Pe wumb ei, pei en enim pii gii nik kin, nga wumb ei, ekii se pei kulk. Kulk wumb ei, pei en enim Gos eim ek keimi dinga nipi kin, singii nirim epi ei, sinenjing mon. Ba en enim konu ełe turii enj ok kin, en enim kanik kin, ka ka piinjing. Piik kin, ni tor kindik yi ninjing, “Sin ya mei ełe wumb ei, gulka mił, o pun mołmun,” pa ninjing. “Sin ya mei ełe, kunum aninga mołmun,” pa ninjing. ¹⁴Sinim kun piinmin! Pe wumb ombu, en enim ek ei nge ninjing wumb ombu, en enim nge mei mendpił ei, kuruk endnjing. ¹⁵Nga en enim noman ełe, mei konu ełe, ok si kindik kin, onjung konu ełe, noman to piıłangin kin, kapłi en enim mei konu ełe, orung pungii ei, andłam kun endi siłang. ¹⁶Ba en enim oł yi mił, ni piik enenjing mon. Nimbił erang en enim noman ełe, mei ka wii ełe, pu poru nim konu ei, epin konu ełe mendpił, kan simin ni piik pungii. Yi mił erang, Gos eim singambił sipi kin, en enim Gos ningii, pa ninerim mon. Nga Gos eim wumb ei kin, konu owundu ełe, er kun ka er kindim sałim.

¹⁷Pe Eiparam Gos kin pii gii nim ełe, eim Aisak kułmał kałpi kin, Gos ngumbii ni erim. Pe kunum ełe, Gos eim Eiparam oł endi ermba mił, kenmbii ni, oł endi eririm. Pe Eiparam eim Gos eim kin epi ka wii ngang kin, ek keimi dinga nipi pendrim mił sirim. Ba pe Eiparam eim nge kingam endeim mendpił, Gos kin kułmał kałpi kin, ngumbii ni erim. ¹⁸Kumb ok, Gos ek nipi kin, Eiparam ngopu yi nirim, “Pe kinganim Aisak kin, nim nge kinganim noł pei, tonu ok mułngii.” ¹⁹Pe Eiparam eim pii gii nirim ei, Gos kapłi Aisak kułmba ei, nga sipi kin, orung konj simba ni piipi kin, eim kingam Aisak kułmał mił kałpi, Gos kin ngurum. Yi mił erang, sinim ek ekin yi nimin ei, Gos Aisak nga tukpu ełe, sipi orung sirim, yi nimin.

²⁰Pe nga, Aisak Gos kin pii gii nim ełe, Aisak eim Jeikop kin, Eiso tał, ek keimi dinga nipi kin, noman ka epi kangił tał, ekii se singił ni pendrim.

²¹Yi mił nga ku, Jeikop eim Gos kin pii gii nipi kin, eim kułmba erpi kin, Jeikop eim Josep kingam noł ei, noman ka epi ka wii endi, endeim endeim ni, ok ngui ni pendrim mił ngum. Nga eim dolu kumb ełe, ambiłpi mołpu kin, kan mani kanpi kin, Gos kin men topu kin, ka pii ngopu kin, kułum.

²²Pe nga, Josep Gos kin pii gii nirim ełe, eim kułmba mandi erpi kin, eim ek nipi kin, Esrel wumb Eisip konu ełe si kindik kin, Esrel nge konu ełe ekii se pungii, pa nirim. Nga eim wumb kin ek ni tor kindpi kin, eim embił ei, tukpu tungii mił, pa nirim.

²³Pe Moses nge mam arim teġ, Gos kin pii gii niġmbiġ eġe, mam arim teġ Moses kenkiġ ni, kangiġ ka wii mendpiġ ei, ekii se wu owundu muġmba, ni piikiġ. Yi miġ peng kin, eġ elip, kangi Moses sipkiġ kin, oi tekliki miġ, koi erkiġ pendkiġ. Wumb taġ eġ elip Gos kin pii gii nikiġ kin, wu king lo ek ei mund mong kulerkiġ mon.

²⁴Yi miġ ku, Moses eim Gos kin pii gii nirim eġe, ekii se Moses eim owundu erpi, tonu moġpu kin, eim wu King Pero nge ambġam kingam miġ, muġmbii ni, noman to piinerim mon. ²⁵Nga Moses wumb oġ kis eġmin oġ ei nge, kunum aninga kopur, ka ka piipi muġmbii ni, noman to piinerim mon. Ba Moses eim, Gos nge wumb kin ouni, ngenj kumbii simbii ni piim. ²⁶Pe eim piipi kin, nam Krai nge embe eġe, ngenj kumbii sinj kin, oġ ei nge, Eisip konu eġe epi ka wii, ku nin epi saġim miġ ombu, to mani kindmba. Nimbiġ erang eim noman to piipi kin, ekii se Gos epi ka wii ngang kin, simbii ni piim.

²⁷Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim eġe, eim Eisip konu eġe si kindpi kin, Eisip konu eġe king nge popuġ kis sirim ei, mund mong erpi kin, piineririm mon. Wu endi eim, Gos ningiġ eġe ak topu kin, Gos kinermba. Nimbiġ erang Moses eim Gos min men miġ moġpu kin, kenrim miġ, pii gii dinga nipi kin, ambiġ gii ni muġpu kin, eim mund mong eneririm.

²⁸Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim eġe nge, eim erang kin, kuni owundu ‘Pasopa’ ni, oġ ei erpi kin, kung siipsiip waġ miyem ei sipi kin andan topu kin, ‘Yi erei!’ neng kin, Esrel wumb ngii ondpuġ eġe, mundnjung. Moses eim pii gii nirim eġe nge mundangin kin, enjel kuġii endi opu kin, Esrel wumb kangiġ kumna mengnjing kangiġ ombu, to kundmba ei nge, kapġi to kundnermba mon nik, yi enjing.

²⁹Yi miġ ku, pe Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, en enim ‘Ep Noġ Kundii’ niġmin ei, tumb tok punjung ei, mei kep er seng kin, punjung. Ba Eisip wumb en enim, oġ ei ekii sik kin, ermin nik kin enjing; ba noġ nok kin, kolk poru ninjing.

³⁰Pe nga Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nga Esrel wumb en enim, Jeriko konu owundu eġe, andik kin, si pok er muġangin kin, kunum angii orung nga taġ o pum. Pang kin, konu owundu eġe nge, kom ku kung gui er pendnjing ei, engin topu mani pum. ³¹Yi miġ ku, ok oġ kis er andġim amb Reiyap ei, eim Gos kin pii gii nirim. Nirim eġe nge, eim wumb kombur konu eġe, kan poġ tungii nge onjung wumb ei, tuk sipi paki tang kin, pii gii ninenjing wumb eipi, eim to kundmun ni enjing; ba amb ei kapġi to kundnenjing mon.

³²Pe na nga nipe ek endi nimbii? Nimbiġ erang pe na kunum pei seng kin, kapġi na wu ombu, Giriyon ni, Barak ni, Samson ni, Jepsa ni, Deipis ni, Samuyel ni, nga Gos oġ ekii se tonu omba nge, piik nik eġmin wumb ombu nge, pii gii nik ek ei, nimbii; ba kunum endi sinaġim mon!

³³Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, wumb

eipi nge king kin, opu erik kin, opu tok orung kindik kin, yi enjing. Pe en enim, oł kun ka pirim mił enjing. Nga en enim, Gos ek keimi dinga nipi kin, ngumbii nirim epi ei, ngang kin sik. Nga wumb eipi, en enim pii gii ei je erang kin, Gos kung simbii laiyon gupu ełe eim ambił kum tum ku. ³⁴Pe dup owundu kis nołum ei, wumb nga en enim pii gii ełe, to kumbułmun. To kumbulk kin, nga wumb en enim, tui jik ei, to kundngii ełmin ei, nung nik kin, am pułmun ku. Pe wumb ei, en enim dinga sineririm; ba nga ekii se, en enim Gos dinga ngang kin sik endik. Andik kin, en enim dinga wii pu molk kin, opu wumb konu eipi wumb ei, to kindangin kin, nung nik pułmun.

³⁵Pe wumb kulnjung wumb ei, nga angk kin, konj tonu wangin kin, en enim embnjing noł ei, pii gii nik ełe nge, sik orung sinjing. Nga wumb kopur, en enim kan ngii mił ełe mułangin kin, en enim ngenj ełe, kepii to kundmun ni enjing. Nimbił erang, wumb en enim, Gos kin opu orung erik kin, buł ngułangin kin, kapli opu orung wumb kindangin kin, pułangin. Ba nga opu orung wumb kin, ek ei ekii sinenjing mon. Oł yi mił enjing ełe nge, en enim tukpu ełe, angk kin, noman konj nga ka wii ei, simin ni piinjing. ³⁶Pe wumb eipi kopur en enim, ek buł ambilk ngunjung. Nga wumb kopur en enim kepii tunjung. Tok kin, nga wumb kopur, kan tok kin, kan ngii ełe pendnjing. ³⁷Pe opu wumb kopur, en enim pii gii ninjing wumb ei kin, kom ku tunjung. Tok kin, nga wumb ombu, en enim kin tui to kołmung erik kin, tał enjing. Nga wumb ombu, en enim tui sik to kundnjung ku. Pe wumb kombur en enim alap sinerang kin, kung siipsiip ni, kung meme ni, ngenj ei sik kin, konduk mił, kindik andiłmin. Nga wumb kombur, en enim nge ngenj ełe, epi endi sinerang kin, wii mulnjung. Pe wumb en enim kin, ngenj kumbii kanim kanim ngok kin, oł embin tui kanim kanim ngunjung ku. ³⁸Pe ya mani mei konu ełe wumb ei, wumb kis; ba pii gii ninjing wumb ei, en enim ka wii mendpił. Pe wumb pii gii ninjing wumb eipi si kindik kin, en enim konu ełe mei wumb mulenjing konu ełe mei wii sim konu ełe komung ni, tuk kom ku tukpu ni, mei tukpu sim konu ełe ni, koi er pek punjung.

³⁹Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, Gos ningił ełe, embe ka wii sinjing. Ba Gos en enim kin, ek keimi dinga ni ngumbii nirim epi ei kunum ełe sinenjing; ba en enim kulnjung. ⁴⁰Nimbił erang, ok Gos eim noman ełe, ekii se sinim kin ermbii ni piirim oł ei, er kun er sim sałim. Yi mił, ok pii gii ninjing wumb ei, kumb se oł kun ka ełmin wumb mił, tonu onerngii mon ba; sinim en enim kin ouni, Gos erang kin, sinim pei oł kun ka ełmin wumb mił, tonu omun.

Gos Eim Sinim Nge Erinjpin

12 ¹Nga yi mił pii gii ninjing wumb ok nge, sinim si pok erik mołmun ei, pei tiłap owundu, konu kupu mił, sinim si pok

enmin. Erik kin, en enim sinim kanik kin, kui er mołmun. Molk kin, nga sinim oł embin tui kis kanim kanim nin, oł kis embin simba epi pei, sinim oł kun ka ermin ei, ambił gii ni, pimba ei si kindmin. Si kindpin kin, sinim noman dinga kindpin kin, kunum olt mił sikir pupun kin, nga sinim Gos epi ka wii endi, simin ni piipin kin, dinga sikir bin. Pupun kin, Gos nge epi ka wii ei simin. ²Pe sinim sikir pupun kin, Jiisas kin kun kanpin mułmun. Pe eim kin pii gii ninmin ei nge pułwu. Nga eim erang kin, sinim pii gii ei, tonu dinga opu kin, kun ka mendpił simba. Pe nga, Jiisas eim yi ku, pii gii dinga nipi kin, eim noman ka wii ei, eim piipi kin, eim ond peri ełe, dinga kindpi kin, dinga erang mułum. Mołpu kin, eim wu kis mił, ond peri ełe, singambił ei, epi wii mił ni piim. Piipi kin, ekii se Jiisas eim Gos nge king peł ełe, angil tundung ełe dinga ełe mołum.

³Enim Kraiss oł kun ka erim mił, enim pii kun erngii! Pe wumb oł kis ełmin wumb ei, en enim Jiisas kin oł kis erik kin, ek kis ninjing. Nik kin, wumb ei eim kin oł kis enjing; ba eim dinga kindpi mułum. Mołpu kin, sinim Kraiss nge ek ei piipin kin, sinim eim kongun erpin, ten kularpin kin, sinim noman tuk ełe dinga ei, wakin tunermin mon ku. ⁴Pe en enim oł kis enmin oł ei, to mani kindmin nik kin, opu orung enmin. Ba enim oł kis enmin oł ei nge, opu erik kin, en enim nge miyem mendpił ei, endi mani onerang kin, wumb Kraiss to kundnjung mił, en enim yi mił kulenjing mon! ⁵Mon peng kin, Gos enim noman tuk ełe, ek ka dinga nipi, paki topu kin, enim eim nge kingam noł mił, ek ni ngum ei, enim ouru nimba.

“Na kingnan noł, Owundu enim kin oł endi erpi kin, er kun ermbii ni erim kin, kunum ełe enim epi ei wii mił ni piinerngii mon! Pe enim eim oł endi er kun ermbii ni erim kin, kapli enim nge noman tuk dinga ei, wakin tunerngii mon!” ⁶Nimbił erang, pe Owundu eim wumb kin noman ngonum wumb ei kin mendpił, er kun ełim. Pe wumb kopur en enim, eim kingam noł mołmun wumb ei kin, kepii mił topu kin, er kun ełim.

⁷Pe enim dinga angk mułangin kin ełe nge, Gos kapli enim er kun ermba. Erpi kin, Gos eim enim mił ei, eim kingam yi mił ku ełim. Erpi kin, kangil endi eim oł kis erang kin, eim arim eim kin, er kun ełim. ⁸Ba ernjing eim nge kingenjing noł ei, er kun ełim. Nga Erinjpin Gos eim nge kingam noł sinim eim er kun enerim kin, kapli sinim kangil ei eim nge kingam noł mendpił mon; ba kangil ei, ernjing molakim yi mił mułngii. ⁹Yi mił, pe nga sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, sinim kin er kun erangin kin, sinim en enim ka piipin kin, ek ei kom sipin piłmin. Ba yi mił, nga sinim ei tonu epin konu ełe Erinjpin Gos, eim Gui mołum ei, eim ek nirim mił ekii sipin ermin. Erpin kin, kapli sinim noman konj kunum kunum mułmun nge simin. ¹⁰Yi mił, sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, kunum aninga kopur, sinim erinjpin er kun er ngumbii ni, piłkim mamb,

kunum ei ngoŕum. Ba Gos sinim keimi er kun erpi kin, sinim paki topu kin, sinim Gos eim kun ka wii moŕum miŕ yi ku muŕmun nipi eŕim. ¹¹Yi miŕ, sinim erinjpın ei, sinim kin kumbii kis ngonum ei, sinim er kun ermba nge ngonum; ba kunum eŕe, sinim oŕ ei nge ka piinaŕmin mon. Nga sinim nge noman eŕe, embın ku toŕum; ba ekii se, sinim kumbii kis ei, er kun erang kin eŕe nge, sinim noman emin ka seng kin, oŕ kun ka eŕmin.

Sinim Dinga Angpin Muŕmun

¹²Pe yi miŕ, enim angıŕ dinga sinaŕim ei, tonu dinga kindik kin, Gos nge kongun dinga erngii. Nga enim simb dinga sinarpi nim kin, enim simb eŕe dinga kindik angk kin, Gos nge kongun erngii. ¹³Nga enim simb eŕe andŕam ei, er kun ka erik pangın kin, nga simb endi kis muŕum kin, kapŕi simb gopuŕ ei, nga pong sinermba mon; ba ei nga kun ka moŕpu kin, Gos oŕ ekii simba.

¹⁴Pe enim wumb pei kin, noman emin ka seng muŕngii. Pe enim oŕ kun ka oŕ ei, kongun dinga erik muŕngii. Nimbiŕ erang wumb nii endi, eim oŕ kun ka enerim kin, kapŕi wumb ei Gos Owundu kindermba mon. ¹⁵Pe enim kan kun erik muŕngii! Mon pim kin, enim moŕmun konu eŕe, wumb endi eim Gos nge noman ka ngum epi ei, buŕ ngopu sinermba. Nga mon pim kin, enim moŕmun konu eŕe, wu endi epi kumbii kis enim miŕ, tonu opu kin, mong kumbii kis tumba. Yi miŕ topu kin, enim kin embın ngopu kin, enim oŕ kis penj tui epi endi, Gos ningıŕ eŕe erpi, ngumba. ¹⁶Mon pim kin, enim moŕmun konu eŕe wu endi, amb ngunduk enmin min; Gos kin buŕ ngok kin, pii gii ninarik enmin oŕ ei, wu Eiso ok eririm miŕ, enmin. Wu Eiso eim kunum endi, eim angım Jeikop kin kuni endeım mendpiŕ, top erpi kin, eim kangı kumna nge ek ka nipi kin, ngum epi ka wii ei, buŕ ngopu wii miŕ si kindim. ¹⁷Yi miŕ, pe enim piınmin ekii se ei, eim arım nge noman ek ka epi ka wii ei ngang kin, eim nga simbii ni piipi kin erım; ba Gos mon nirim. Pe nga wu Eiso eim ke dinga nipi kin, epi ka wii epi ei, orung simbii ni piirim; ba eim noman tuk eŕe, ak toŕmun andŕam endi, sinaŕim mon.

Komung Saiyon Ka Wii

¹⁸Yi miŕ, enim Gos nge konu ka wii eŕe onjung kin enim Esrel wumb en enim komung Sainai konu eŕe oŕmun miŕ, enim angıŕ minjin tungii miŕ, onanmin mon. Ba konu eŕe komung Sainai konu eŕe dup nopu kin, muŕ erang piıŕmin miŕ ni, nga konu emii eŕim oŕ ei ni, nga konu pop owundu oŕum oŕ ei nge, erang kin piınmin. ¹⁹Nga beli miŕ epi endi, ek tingang piyangın kin, nga Gos eim ek tingang piınjing ku. Pe wumb en enim mund mong erik kin, Moses kin ke nik kin, Gos ek nga ni tor kindnerangŕi mon ninjing! ²⁰Yi miŕ erang, wumb ei, en enim Gos ek dinga nipi ngang kin, mund mong enjing. Gos eim ek yi nim,

“Pe nga wumb endi min, kung endi yi ku, tonu komung Sainai eŕe, minjin tok ninjing kin, kom ku to kundngii.”

Yi neng piik kin, wumb mund mong enjing. ²¹Pe epi nipe endi erim epi ei yi ku, Moses eim kenmbii miŕ, kapŕi enanim. Moses eim yi nim,

“Nam oŕ ei kanip kin, mund mong end ku,” pa nim.

²²Ba enim ekii se tonu onjung wumb ei kin, Gos oŕ eipi endi erang kin, enim konu ka wii eŕe komung Saiyon ni, konu owundu, Gos kunum kunum konj moŕum konu eŕe, epin Jerusalem konu owundu eŕe ni, konu eŕe enjel pei pei kuŕou tok kin, ka ka piik eŕmin konu eŕe enim kin oui onjung. ²³Nga enim ok Gos nge pii gii wumb nge, kingam noŕ kumna miŕ moŕmun konu eŕe, kuŕou tok kin, noman ka ka piik moŕmun. Pe wumb ombu en enim ei, tonu epin konu eŕe, embe mon poŕ pendrim paŕim. Pe enim ok, Gos eim wumb kos owundu piimba wu moŕum konu kumb eŕe onjung. Nga enim wumb noman tuk gui ei, Gos nge wumb oŕ kun ka erang kin, tonu ok mulnjung wumb ei, pe moŕmun konu ka wii eŕe enim onjung ku. ²⁴Pe nga enim Jiisas kin onjung. Wangin kin, Jiisas eim enim moŕmun konu eŕe, tuk mii memb nge, wu eim enim kin, ek dinga konj ni pendrim paŕim. Pe enim nga Jiisas koŕpu kin; miyem ei, ok enim kin bein topu kin, ek dinga konj ni pendrim ei, er dinga kindim kunum eŕe, eim moŕum ku. Nga eim miyem ei, epi ka wii endi andan topu ngum. Ngum epi ei wu endi Eipel to kondpu, kumep kis ngum wu ei, Eipel nge miyem epi ei, ende miŕ mon. Jiisas nge miyem ka wii mendpiŕ ei, Eipel nge miyem to mani kindim.

²⁵Pe enim kan kun erik muŕngii! Mon peng kin, enim Jiisas ek ninim ek ei, kom ambiŕ pandi tok kin, eim ek piinerngii. Yi miŕ, kumb ok ya mani mei eŕe wumb ei, Gos ek dinga nipi ngurum ek ei, tok kindik kin, buŕ ngunjung wumb ei, oŕ kis kumep ei, kamb mani kindik kin, nung nik punerngii mon. Yi miŕ erang, ekii se Gos tonu epin konu eŕe moŕpu kin, ek dinga nipi sinim kun ngonum. Nga sinim Gos eim nge ek ei, buŕ ngunjpun kin, kapŕi sinim oŕ kis kumep ei, kamb mani kindpin kin, nung nipin kin, bin min? Ei mon mendpiŕ! ²⁶Ok kunum eŕe, tonu komung Sainai ni konu eŕe, Gos ek neng kin, mei kopu turum. Ba Gos akip ek dinga keimi yi ninim,

“Kunum endi nga, nam ya mani mei konu eŕe mendpiŕ, ambiŕ oŕup enermbii mon; ba tonu epin konu eŕe ambiŕ oŕup ermbii ku,” pa nim.

²⁷Pe “nga kunum endi” ek ei, sinim kin andan topu ngonum. Ngonum ei, Gos eim epi kanim kanim pei eririm ombu nge Gos eim epi ei, oŕup erpi, to kis erpi kin, si kindmba. Si kindpi kin, Gos erang epi ka wii dinga ombu, oŕup enerim kin, kapŕi epi ka wii dinga ombu nga piram muŕmba.

²⁸Yi miŕ erang, pe sinim ka piipin kin, Gos ngumun. Nimbiŕ erang, sinim Gos eim sinim tep er moŕum konu ka ei, sinim sinmin ei, oŕup

enenmba mon! Pe nga, sinim Gos kin ka pii ngopun kin, eim kin embe ambil tonu kindpin kin, ol kun ka ele, men topun nipin kin, Gos nge noman enim mi, ekii sipin ngopun mund mong ermin. ²⁹Nimbi erang sinim Erinjpin Gos eim, dup mendpi kindang kin, epi pei dup nopu kin, topu kis er poru nimba pulwu eim moŕum.

Gos Noman Enim Mi Ermin

13 ¹Pe enim engnjing no Endeim Endeim ni, noman ngoŕmun ol ka minj erik kin, Krais nge wumb muŕgii. ²Pe enim konu eipi wumb enim ngii konu ongii ei, "Wei!" a ningii ei, enim ouru ninermba. Nimbi erang enim piinmin; ok wumb kombur yi mi enjing ei, en enim Gos nge enjel sik kin, en enim ngii konu ele, tuk tep erik kin, se mulnjung. Ba enjel onjung ei, en enim piinenjing; ba en enim wumb mendpi kombur onmun, ni piinjing. ³Pe enim pii gii wumb kopur, kan ngii konu ele paŕmin ei, piingii yi mi, enim wumb ei kin, ouni kan ngii ele mi pingii. Nga enim wumb kopur ei, en enim Krais kin pii gii nik ele nge, ngenj kumbii sinmin ei, enim piingii. Nimbi erang enim piinmin ei, en enim ngenj ei, wumb ombu mi, yi paŕim ku.

⁴Pe wu endi amb simba ol ei, wumb pei ol ei, ambil tonu kindik kin, ka piingii. Nimbi erang wu ei, eim amb simba ol ei, Gos ningil ele, ol kun ka wii mendpi simba. Nimbi erang enim piinmin ei, ekii se Gos kos owundu piipi kin, kumep kis ngopu kin, wu endi amb ngunduk kin, nga wu eipi amb kin ol kis erik enmin ei kin, ngumba.

⁵Pe enim ku nin epi siŕmin ol ei nge, noman kulerngii mon! Ba Gos enim paki tang kin, nipe epi endi enim kin sim saŕim epi ei mendpi, ka piik muŕgii. Nimbi erang, Gos eim ek ok yi nirim, "Nam enim kanip wiik tunarpi kin, nga na enim wakin tunermbii mon ku!" ⁶Pe sinim ek nimin ei, pii gii nipin kin, ek ni tor kindpin ei,

"Owundu eim na paki toŕum. Pe wumb en enim, na kin nipe ol endi erngii ei, na mund mong tunermbii mon!"

⁷Pe enim nge tep elmin wumb enim kin ok kin, Gos ek ka ni tor kindik nguk ei, enim piingii. Pe wumb ei, ol kun ka erik endik ei, enim noman to piingii! Piik erik kin, Gos kin pii gii nik ei, ekii sik kin, er endngii. ⁸Jiisas Krais eim nin, eim ek ka ei ok multum; pe moŕum ku, nga ekii se kunum kunum muŕmba ku. Eim ende minj piraŕ moŕu ba. Nga eim ek ka piraŕ muŕmba ku. ⁹Mon pim kin, kengip ek eipi eipi enim noman ele, to eipi eipi si tor simba. Seng kin, en enim Gos nge ol kun ka si kindik kin pungii. Nga enim noman tuk ele, Gos nge noman ka ngoŕum ol ei, dinga ngang kin, ei ka wii mendpi moŕum. Ba enim noman tuk ele kuni mowii lo ek kanim kanim ele, ekii sik elmin ol ei, wumb endi paki tunaŕmin mon.

¹⁰Pe Gos nge kuŕmaŕ kaŕimin wumb ei, Jura wumb alap men ngii yi elmin wumb ei, sinim nge kuŕmaŕ kaŕmin kumo kuni ei, nungii; ba dinga

sinermin ni piik kin, kapli nunałmin mon. Nimbił erang Jiisas eim sinim nge kułmał kałmin kuni mił mołum. ¹¹Yi mił, Jura wumb nge kułmał kałim wu owundu ei, eim kung miyem ei, tu wupu kin, tuk konu ka wii mendpił sałim konu ełe, kułmał kałpi wumb en enim oł kis ełmin ei, kil ngumba nipi ełim. Ba kung ngenj ei, konu owundu andaring ełe, dup kałim. ¹²Pe yi mił ku, Jiisas eim konu owundu nge, ondu torung ełe kułum. Pe Jiisas eim kołpu kin, eim nge miyem ełe, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb ei Gos ningił ełe, oł kun ka wumb mułngii. ¹³Yi mił ku, sinim konu owundu ełe, torung pupun kin, sinim Jiisas eim singambił sipi kułum. Yi mił ku, sinim singambił sipin kin, eim kin ouni ko wupun er mułmun. ¹⁴Pe ya mani mei konu ełe, sinim kunum kunum mułmun nge, konu owundu ełe endi sinałim mon; ba kunum kunum mułmun nge, konu owundu ełe ka wii endi, tonu omba ei, sinim kui er mołpun kin, kurpun andinmin. ¹⁵Pe sinim Jiisas nge embe kin, kunum kunum Gos kin ka ka piipin ngopun kin, eim embe ambił tonu kindmin. Nimbił erang Jiisas eim sinim kin kułmał mił, kałpi ngum. Ngang kin sinim gupu ełe, Gos kin ka piipin ngopun kin, eim embe ełe, sinim ek ni tor kindpin kin, wumb eipi ngumun. ¹⁶Pe enim wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei kin, paki tok kin, oł ka erngii ei nge, ourun tunerngii mon! Nimbił erang enim kułmał kalk kin, yi mił enmin oł ei, Gos eim noman ka piłim.

¹⁷Pe enim nge tep wumb ek ningii mił ei, ekii sik ni, mandring molk pungii. Puk kin, enim noman tuk ełe tep molk erik kin, wumb mił ei nik kin, beltik, ekii se ni tor kindik kin, Gos kin ngungii. Pe enim tep ełmin wumb oł yi mił enjing ei, enim ekii sik kin, kapli en enim ka piik kin, en enim kongun ełmin kongun ei nge, ambił gii nik kin, er mułngii. Mon pim kin, enim noman embin to piinjing kin, enim oł ei nge paki topu kin, gunermba mon ku.

¹⁸Pe enim sin kin prei erik kin, Gos ngangin kin, sin paki tumba. Yi mił, sin noman tuk gui ełe piinmin ei, Gos ningił ełe, sin kun ka mołmun keimi dinga ni piinmin. Sinim piipin kin, sinim noman ełe, oł kun ka kunum kunum er endmin, ni piinmin. ¹⁹Pe na enim dinga kii sind ei, enim na kin Gos prei erangin kin, Gos na nga orung sikir kindang kin, enim kin nga nirik ombii.

Prei Ełmin Oł Ei Nge

²⁰Pe sinim nge Gos noman emin pułwu; Gos ei, eim sinim nge Owundu Jiisas kultum ei, eim nga sipi orung konj sirim. Seng kin, Jiisas eim sinim kung siipsiip tep ełmin nge wu owundu mendpił mołum. Pe Jiisas eim nge miyem ei, sinim kin ek dinga keimi ni pendrim andłam konu ei, topu sim sałim. ²¹Seng kin, Gos eim sinim epi kanim kanim nipe epi endi sinerang mułmun ei, ngumba. Ngang kin, kapli sinim Gos noman ełe ekii

sipin kin, endmin. Nga Gos nge noman eŀe oŀ ei, sinim noman tuk eŀe, eim noman ka piinim miŀ eim kongun erpi muŀmba. Nga Krai kin, sinim noman tuk eŀe kongun erpi moŀpu kin, Krai eim tiŀang owundu nin, embe owundu kunum kunum pepi moŀpu ba. Ei keimi!

²²Pe angnan noŀ; na enim kin ek dinga nip ngond. Enim na Gos ek nind ei, kom se piik kin, noman dinga kindip ngumbii nge end. Yi miŀ, na mon poŀup ngond ei, ek osii miŀ, ni ngond. ²³Pe na enim piingii nind ei, sinim nge enginjpin Timosii ei, eim kan ngii eŀe si kindpi tor om. Pe sikir eim na kin opu nim kin, na Timosii kin ouni opuŀ kin, enim kenmbiŀ.

²⁴Pe sin nge ek ka nipin moŀmun, pa ninmin ek ei nik kin, enim nge wumb tep wumb kin, nga Gos nge wumb moŀmun ei kin, nik ngungii. Pe enim nge engnjing noŀ Esilii konu eŀe wumb ei, enim kin, “Muŀeiyo,” nik ngonmun.

²⁵Pe Gos nge noman ka ngoŀum oŀ ei, enim kin pei ouni muŀmba. Ei keimi!